

Újpesti Helytörténeti Értesítő

1996. november

III. évfolyam 6. szám

A kegyelet emlékműve

Ismeretlen szobrász alkotása: Újpest új köztéri szobra a Megyeri úti temetőben.

Buda Attila:*

Birtok és birtokos Magyarországon a XIX. század elején

(Előtanulmány Károlyi István,
a fóti gróf életrajzához)

Özvegy gróf Károlyi Józsefné Waldstein Erzsébet (Bécs, 1769. október 28.—Pest, 1813. január 3.) akkor már mint gróf Keglevich Ágostonné¹ 1808-ban vette meg a fóti birtokot Csekonics Józseftől². Három fiúgyermeké ebben az évben még kiskorú volt,³ s az új szerzemény a Károlyi nemzetség birtoktestébe került⁴. A fóti uradalom a következő részekből állt: Fót község Sikátor pusztá egészével, Palota község a káposztásmegyeri pusztával, valamint Csomád község. Hiába került azonban de facto a család tulajdonába az uradalom, ez nem jelentette automatikusan a de iure elismerést is, mivel a korabeli jogkánon és jogszokás szerint elvált egymástól a birtok és a birtokjog.

A feudális világi földbirtoknak Árpád-házi királyaink uralkodása alatt kétféle formája volt: a földesúr tulajdonos lehetett saját jogán (nemzetségi földek) és királyi adomány útján. Az előbbi, a patrimonium vagy örökbirtok, a nemzetségen belül osztozkodással, királyi beleszólás nélkül öröklődhetett. Az utóbbi, a beneficium azonban csak fiúra, vagy egyenesági fiúivadékra szállhatott, kihalás esetén pedig visszakerült a kincstár birtokába. Ez volt az ún. ius fiscalitatis, a háramlási jog — melynek másik, bennünket most nem érdeklő esete a királlyal szemben elkövetett hűtlenség volt. Mivel azonban az uralkodó az így kezére került birtokokat ritkán tartotta meg magának, a kincstárra háramlott földek rendszerint újabb adományozásoknak szolgáltak alapul. A két birtokfajta közötti elmosódás hamar megkezdődött, a nemesi birtok egységesülése a nemesség kialakulásával párhuzamosan ment végbe. Hozzájárult ehhez az 1222-ben kiadott Aranybulla is, mely korlátozta a háramlási jogot: ezután az adomány csak teljes kihalás esetében szállt vissza a királyra. 1351-ben pedig I. (Nagy) Lajos dekrét-

tumában tovább szűkítette az adománybirtokokra vonatkozó szabad végrendelkezés jogát: a fiúutód, illetve a fiúsított leányok nélkül elhalók után a közös nemzetségi és más családbeli leszármazottainak öröklését írta elő. Ez volt az ún. ősiség törvénye, mely szintén szemben állt a ius fiscalitatis-szal, ugyanakkor meggátolta a nemesi földeknek a nemzetségtagok hozzájárulása nélküli elidegenítését. Újkori, földdel kapcsolatos pereink a fentiek következtében sok esetben ezt az ellentmondást hordozták magukban: egy bizonyos birtok régi tulajdonosának leszármazottjai igényt jelentettek be régi nemzetségi tulajdonukra, amelyet a per kezdetén az akkori tulajdonos érvényes szerződéssel, vásárolt jószágként birtokolt. Mivel az igényperesek döntő hányadában a per kezdetét megelőző időszakban többszöri adományozás és birtokcsere s evvel együtt a birtokok határainak megváltozása, területek összeolvadása is bekövetkezett, a régi állapot helyrehozatalára sem jogi, sem gazdasági lehetőség nem volt. A felperesek azonban nem is ezt célozták meg.

1820. február 21-én a fóti uradalom korábbi birtokasainak leszármazottjai igénypert indítottak a birtok jogáért, azon az alapon, hogy III. Károly császártól felmenőik adománylevlet kaptak arra⁵. Az a per folytatódott evvel, mely még az előző század utolsó éveiben keletkezett s a fóti uradalomnak már a Károlyi család előtti birtokosai ellen is folyt. Mivel azonban özvegy Károlyi Józsefné és Csekonics József adásvételi szerződése megtámadhatatlan volt s a birtokban is megtörtént a tulajdonoscseré, annak életét a pereskedés elhúzódása nem zavarta. A három fiú nagykorúságát elérve, a leányágak⁶ kielégítése után 1827. április 27-én felosztotta egymás között a nemzetségi vagyont, kivéve azt, amit a közös javak védelmére és a még

* A szerző az ELTE Bölcsészstudományi Kara könyvtárának vezetője.

folyó perek költségeire fenntartottak. Károlyi István első feleségének halála után⁷ Fótra vonult vissza, elsősorban birtokával foglalkozott s a reformkori küzdelmekbe csak igen visszafogottan kapcsolódott be. 1830-ban az uradalomhoz tartozó megyeri pusztából egy bizonyos területet szőlőültetés céljából kihasított⁸, majd a következő év áprilisának közepén szerződést kötött az odatelepülőkkel⁹ — ennek a támogatásnak köszönheti Újpest létrejöttét. A család azonban birtokainak jogi helyzetét is rendezni akarta természetesen s a korábbi tulajdonosok leszármazottjai igényének gyengítésére 1834-ban a csongrádi¹⁰ és a fóti uradalmakra maga is királyi adománylevélért folyamodott. A kamarai becsár pótlására¹¹ pedig felajánlották cseréként¹² a közös kezelésben maradt misztótfalusi uradalomból a királyi bányákhoz közel fekvő tulajdont, azaz 10.021 holdnyi erdőből 8.021 holdat, Láposbánya és Miszbánya helységeket teljes egészükben, valamint Sófalva helység felét.

A terület, amelyet a három testvér a kincstárnak kárpótlásul át akart adni, a magyar birodalom egyik legjelentősebb bányaterületének része, Nagybánya központtal, ahol a Károlyiaknak is résztulajdonuk volt. A város az Avas-Gutin (Vihorlát) hegység, a Keleti-Kárpátok legdélibb nyúlványának tövében található, a történelmi Szatmár megye felső részén. Az érchegeység Nagyszőlőstől 200 km hosszan terül el és magában foglalja az avasi, illobai, nagybányai, felsőbányai, kapniki, oláhláposbányai, borsbányai és óradnai bányákat. Itt volt Magyarország leggazdagabb arany- és ezüstermő vidéke (mellesleg réz- és vasérclelőhelyei is vannak), a magyar királyok a XII. század óta bányászkodásra használták s a földtulajdonjogával is ők rendelkeztek. Egy darabig ugyan az erdélyi fejedelmek birtokolták ezeket a földeket, de 1664-től ismét az uralkodóé, a bécsi kincstáré lett. 1848 előtt a nagybányai bányakerület egyike volt a Habsburg birodalom legfontosabb nemésérctermő vidékeinek, ahol ráadásul igazi mélyművelést nem is végeztek, azaz ebben az időben a lenti rétegek kincseiről csak elképzelések lehettek, melyeknek csak a fantázia szabott határt.

Maga a bányászati tevékenység a kezdetektől kiváltságos helyzetben volt Magyarországon. A kamara már az Árpád-házi királyok alatt szabad teret engedett az ezirányú munkának és különféle

privilégiumokkal ruházta fel művelőit. A földbirtokos érdekeit nem nagyon vették számításba, hiszen az, akinek a földjén ásványokat találtak, köteles volt birtokát csekély kárpótlással vagy anélkül átengedni az uralkodónak. Később a bányajog az egyes termelési helyek szerint, partikulárisan fejlődött. A selmeci bányatörvény például kimondta, hogy bányát bárki szabadon nyithat, de a talált érc bizonyos hányada a kamaráé. Ha nem királyi, hanem földesúri területen nyílt meg a bánya, akkor úrbér fejében a kinyert érc egyharmadával a földbirtokos rendelkezett. A kincstár bányászati joga és a (nem kincstári) földtulajdonos birtokhasználati joga között a következő századokban is megmaradt az ellentét. Mivel általában a tulajdonjog bírt erősebb érvénnyel, az 1854-es osztrák-magyar általános bányatörvény megszüntette a földesúri jogokat a földtulajdon alatt levő bányakincsek kiaknázására — az evvel járó polgári bányaszabadságot azonban az 1861-es magyar „ideiglenes törvénykezési szabályok” egyike újból korlátozta¹³

Az előbbieket ismeretében talán érthetővé válik, hogy a bécsi adminisztráció miért nem sietett az adománylevél megadásával: érdeke csupán a bányászat szabad gyakorlásához fűződött s minél nagyobb engedményeket akart elérni cserébe a számára érdektelen alföldi és Pest környéki birtokokért. Miközben azonban a kincstári bürokrácia a jogi formulákon gondolkodott a fóti igényperben mégis sikerült peregyezséggel eredményt elérni, melyet a következő módon fogalmaztak meg:

„Alol irottak¹⁴ és pedig egy részről néhai Sztregovai Madács Sándor Urnak mint Felperesnek Ujfalusy Susannától származott egyenes maradéki és örökössei; különösen néhai Sztregovai Madách Imre Ur elmaradott Özvegye Majthényi Anna, úgy is mint gyermekeinek természetes és törvényes gyám anyyok, Nemes Neográd¹⁵ Vármegye előtt 1834^{ik} esztendei Junius 27^{én} vallott törvényes hatalmazottja, ifjabb Huszár Jósefa néhai Sztregovai Madách Jánosnak Keőfejó Karolina Hitvesétől maradt gyermekeinek Nagyannyok és természet és törvény szerint való gyám anyyok; Hülf Erzsébet asszony; Hofbauer Ferencz, úgy mint hitvesének Madách Ludovicának Nemes Arad Vármegye előtt 1814^{ik} esztendei Junius 11^{ikén} és Neumann Ferencz hitvese Madách Johannának, Nemes Arad Vármegye előtt

1829^{ik} esztendei Majus 23^{án} nem különben Madách Annának, néhai Gyürky István elmaradott özvegyének Szelényben¹⁶ 1834^{ik} esztendei Junius 10^{kén} Nemes Hont Vármegye Fő Szolga Biró és Esküdt előtt vallott tellyes hatalma biztossak; — Varga Sándor, mind maga mind testvérjének Noszkovszka Ludovicának, és Rúsinszky Lajosnak mint hitvesétől, néhai Madách Magdolna asszonytól elmaradott gyermekei természetes és törvényes gyám attyoknak Nemes Szepes Vármegye előtt 1833^{ik} esztendei Novemb 21^{én} vallott tellyes hatalma biztossa; — nem különben: Ujfalusi Borbálának maradéki Kreneczi (?) és Gosztonyi néhai ifjabb Gosztonyi András fija Gosztonyi László, úgy néhai idősb Gosztonyi Gosztonyi András fija Gosztonyi Lajos mint öregebb testvér, és a többinek is jussai fenntartója; — továbbá Gosztonyi Miklós a többi Osztályosai nevökben is; — úgy szinte Ordódi Odródy Vincze, úgy is mint először néhai Ordódy János maradékinak: Ordódy Nepomucenának Bende János özvegyének; — Juliannának, Koncz József. Cs. K. Kapitány, — és Katalinnak, Palugyay Ferencz Hitvesének, Marthának és Ordódy Antalnak, mint Ordódy Apollónia testvérétül született gyermekei gyám attyok, Nemes Komárom Vármegye előtt 1836^{ik} esztendei Február 1⁶ napján; — továbbá Ordódy Máriának, Litassy Thádé Ur Özvegyének, Nemes Bars Vármegye előtt 1836^{ik} esztendei Február 29^{én} — végtére néhai Ordódy István Gyermekeinek, ugynint Ordódy Flórisnak, Lászlónak, Gábornak, Györgynek és Antoniának, Paskay Ignázt Özvegyének, valamint Anna és Karolina hugainak Nemes Trentsin Vármegye előtt 1835^{ik} esztendei Nov 18^{án} vallott tellyes hatalmu biztossok; — végtére Ujfalusi László maradéki; Nagy Méltósága Gróf Steinlein Eduard Özvegye Hellenbach Susanna Asszony; Kubinyi Miklós mint Rudnai Rudnay Dienes Ur Nemes Nyitra Vármegye előtt 1835^{ik} esztendei Május 4^{én} vallott törvényes hatalmazottja; — Vreholvszky Mihály, mint Báro Hellenbach Draveczyk Józsefné Nemes Ungh Vármegye előtt 1834^{ik} esztendei Május 27^{én} vallott tellyes hatalmu biztossa; — és Desseöfy Jóób; — mint Annya Báro Hellenbach Polixénia Asszony Nemes Nógrád Vármegye előtt 1834^{ik} esztendei Aprilis 13^{án} vallott törvényes hatalmazottja, mindnyájan egyenes Felperesek és Ingerensek¹⁷ egy részről; más részről Méltóságos Nagy Károlyi Gróf Károlyi István, Lajos és György testvérek mint

Alperesek neveken, tisztelt Méltóságos Gróf Uraknak Törvényes Ügyeik képviselőjük Bedői Markos Mihály e következő Egyezésre léptek, ezen Tekintetes Nemes Pest Vármegyében helyheztetett Káposztás Megyeri és Sikátori pusztá ugy Palota és Fóth helységek eránt, egymind

1^{or} Megnevezett Felperesek és Ingerensek el állnak azon két rendbeli perektől, mellyeket az említett Jóság eránt a Felséges Királyi Curia előtt és pedig egyikétől, mellyet még 1792^{ik} esztendőben December 17^{én} Madách Anna asszony nevében kezdvén később Madách Sándor, végtén Madách Imre nevek alatt folytattak és mellyben Káposztás Megyeri Pusztá eránt felvett perelhetőségek [actoratus:] a T. Királyi Tábla által a saajtsági Jusnak elesmerése mellett törvényessen megálapítottatott; másikatól melly 1820^{ik} esztendei Február 21^{én} Nagy Méltóságú Gróf Steinlein Eduard hitvесе Hellenbach Susanna asszony Felperessége alatt ugyan azon Jóságok eránt indittatott, olly formán mind a két pereket leteszik és azoktul elállnak és a Törvény előtt is megsemmisítettnek — nyilatkozni kötelesek lesznek: hogy

2^{or} Minden Jussokat, melly őket az említett Káposztás Megyeri pusztában illeti, de Sikátori, Palota és Fóth helységek eránt is a nevezett perben előadott oklevelek szerint is illethetnék, örökös jusson eladják és általadják Méltóságos Gróf Károlyi István, Lajos és György Uraknak 120 ezer forintokban váltóban, melly is a mostani pengő pénz értékében teszen 48 ezer forintokat, ahhoz, s azokhoz sem magoknak, sem maradékiknak valamelly just vagy követelést fenn nem tartván; a törvényes evictiót¹⁸ is magokra és maradékaikra vállalják.-

3^{or} Ezen Eladásról a hiteles helyen vagy személy előtt teendő bevallást alol is irtt Familia tagjai és képviselői magokra vállalják olly formán, hogy midőn a Fellyebbirt Summa egészen le lesz fizetve azt nyomon végbevinni tartozzanak melly végett határ időül fél esztendő tétetik a képpen hogy most 60 ezer frt váltóban; folyó esztendei Szent István napján vagy is Augusztus 20^{án} ismét 60 ezer frt váltó lefizetődjön¹⁹, addig pedig ezen eladási szerződés, melly iránt nem csak a fent érintett Törvényes evictiót, hanem még azon kötelezést is vállalják, hogy mivel ezen egyesség az egész Ujfalusi Nemzetség által tetetett; ha időközben némelly Familia tagjai e részben jussokat, és az

illető perekben behozott és el is fogadott Ingressiójukat²⁰ megmutatnák, azokat is illető arányban részesíteni tartozzanak, négy párban kötelezés gyanánt szolgálván a felek által alá íratva, három példányban az illető osztályos ágaknak, egy példányban pedig a Méltóságos Gróf Károlyi Nemzetségnek adassék által²¹.”

Az egyezség elején szerepelő sok leszármazott egyrészt azt mutatja, hogy az igényper alapja hány generációval korábban keletkezett, hiszen ennyi résztvevője volt, akit oly kínos precizitással kellett felsorolni; bár nem szabad figyelmen kívül hagyni a mintegy kétszáz évvel ezelőtti, bővebb gyermek-áldást. Ugyanakkor ez arra is rávilágít, hogy a törvényes szerződés megkötése sem minimalizálta nagyon azt a veszélyt, amelynek bármely birtokos ki volt téve a korábbi örökösök leszármazottjai részéről. Werbőczy István Hármaskönyve ezt így fogalmazta meg: „Tudni kell továbbá, hogy az atyafiak között megosztott összes javak és jószágok, ha közülök egyik örökös nélkül hal el, még száz, kétszáz vagy több év múlva is (és ha köztük vagy valamelyikök között a rokonság negyedik ízén túl, házasságok köttettek volna is), azonnal a többi életben levő és örökösökkel megáldott atyafiakra szállanak; csak hogy [hacsak] az életben levő atyafiak írásos bizonyítékkal igazolni tudják, hogy a magvaszakadtan elhalt atyafi a származás egyenes vonalán az ő vérségökből volt, és hogy annak nemző őseivel az ő nemző őseik az utána maradt javakban és jószágokban osztozkodtak vala²²”. Az egyezségben meghatározott határidőn belül újabb oldalági örökös jelentkezett, akivel szintén meg kellett még állapodni s aki külön perköltségi kielégítést kért, azon az alapon, hogy rokonai nélküle mondtak le jogaikról²³. Evvel újabb két év ment el, de miután maga a per rendeződött, a Károlyi testvérek joggal gondolhatták, hogy a kincstárral is meg tudnak egyezni az adománylevél ügyében. 1837-ben azonban beadványukra azt a választ kapták, hogy kérésük teljesítésének feltétele: a fóti és a csongrád-vásárhelyi birtokon, saját költségükre rendszeres összeírást és birtokbecsüt ejtsenek meg. Erre a következő választ adták:

„Tekintetes Királyi Ügy Al-Igazgató Úr! F. e. 3.325^k szám alatt költ azon Felszólítására tisztelt Igazgató Úrnak, hogy a Legfelsőbb Helyre beadott

abeli Folyamodásnak következtében, mi szerint a Fóthi és csongrád-vásárhelyi Jóságunkra nézve Királyi adományos Levélért s tekintve az utolsóknak Csongrád Mező Városa Uradalom fejévé teendő neveztetése mellett szorosabb rendezésekért esedeztünk, ha vallyon kérésünk sikerülése esetében az érintett Jóságokban a rendszeres összeírást s betsüt saját költségeinkben eszközölni hajlandók volnánk-é? tisztelettel jelentjük, hogy mihelyest Ő Felsége eleibe tartozó hódolással felmutatott esedezésünkre kegyelmes határozás érkezik, a vagy arról biztosítva leszünk, a szükséges Jósági összeíratást s betsüt és pedig hogy a Királyi kincs-Tárnak java eránt buzgóságunkat e részben is bizonyithassuk, magános költségeinken eszközölni s végrehajtani készek leszünk, — a mit is midőn szükséges használat s maga helyére teendő Feljelentés végett Tekintetes Al-Igazgató Úrnak ezennel tudtára adnánk, még azon észre vételt is tenni szükségesnek véljük, hogy az érintett Jósági összeíratást s becsüt egyedül a Fóthi Uradalmi Jóságokra értjük kiterjesztendőnek, mivel úgy is a csongrád vásárhelyi Jóságokat már a lefizetett ár utánni századot meghaladó Kir. Adományos Levél ereje mellett birjuk s ez úttal azok közzül Adomány-Levelet eredetileg egyedül Szöllös és Gyója Pusztákra kérünk, de ezekre nézve is, mivel az elsőt már Kints-Tári Szerződés által megálapított ár mellett birjük, a másikat pedig mint Nádori Adományos Jóságot, egy más és különösen Kir. Adomány mellett nyert, vóltaképen kifizetett, de birtokunkba még sem jöhetett Anyás²⁴ nevű Jóságért pótlásképen kérjük, az illető betsűnek helye nem leend, azonban az másként is mivel e Jóságok egy századon túl terjedő birtok által más szomszéd pusztáinkkal úgy összevorrtak s egyesültek, hogy határaikat ki nyomozni nem is lehetne — telyesithető épen nem vólna. Egyéb eránt szives tisztelettel maradunk Tekintetes Al-Igazgató Úrnak lekötelezett szolgálai Gróf Károlyi István, gróf Károlyi Lajos, gróf Károlyi György²⁵.”

Mivel a kincstár számára ezek után tisztázódott, hogy az általa igényelt összeírásnak csak a fóti birtokra lehetett kiterjedése, hiszen a másakra vonatkozóan a család tulajdonképpen rendelkezett adománylevéllel; az 1839. április 24-én keltezett, Károlyi Istvánnak (és testvéreinek) címzett újabb felszólítás, a felajánlott birtokcserén túl már a

gazdálkodás rendjébe is beleszólási jogot kívánt magának. Ezt az óhajt a három testvér saját gazdatisztjeivel véleményeztette s a következő választ kapták:

„Méltóságos Gróf, Császári Királyi Kamarás s Fő Ispányi Helytörtő Úr, Különös Kegyességű Nagyságos Uram!

Királyi Ügy Igazgató Úrnak — a Csongrádi ügy Főthi Jóságokra hozandó K. Consensust²⁶ tárgyzó Méltóságodhoz intézett felszólíttatás, közölvén velem Méltóságod, minthogy ezen tárgy nem csak a Jóság cserébe adását, hanem a gazdasági körülmények megvizsgálását is kívánja, szükségesnek tartottam e részben Jóság Igazgató Flekl Károly²⁷ Úr nézeteit fel kérni, azért a múlt évi September 24^{ik} napjával datált fel szólíttatásomra folyó évi Martius 29^{di} szőlő választát vevén, van szerencsém Méltóságodnak e következőket elő terjeszteni, úgy mint:

A mint az elő Acták, nevezetesen a még 1834^{ben} Méltóságtok nevében Ő felsége eleibe adott és ide ./. alatt párban zártt folyamodás mutatják: azt méltóztattak Nagyságtok tervezni, hogy a Csongrádi, és Főthi Jóságokra a Királyi Consensus kegyelmes megnyerése tekintetéből némelly a Királyi bányákhoz közel fekvő jóságokat a Kamarai becs ár pótlására csere képpen ajánlván, egyszersmind ezen alkalommal a Királyi Kincs Tárnak a Misztótfalvi²⁸ erdőkből 8.021 hold tér át engedtesen.

Hogy ezen terv Méltóságtokra, és több tekintetben a Királyi Kincstárra nézve is leg célirányosabb túl van minden kétségen. Nevezetesen Méltóságtok a pénzbeli becs-ár fizetésében igen sokat meg kémélhetnek.

Azonban a fentebb érintett, és itten eredetijében .//. alatt zártt Királyi Fiscus²⁹ nyilatkoztatása ezen tervvel éppen ellenkezik, sőt olly káros elvekkel van fel ruházva, hogy azt Méltóságtok leg nagyobb praeiudiciumnak³⁰, s legterhesebb következményei nélkül semmikép el nem fogadhatják; hogy pedig a Királyi Fiscus ezen kinyilatkoztatása nem a Királyi Ügyek Igazgatójától, hanem egyenesen Luby Kincstári Tanácsnoktól jön, mutatja tekervényes uton meg állapított egész öszveszerkesztése, a mint az ki fog alább tetszeni.

A Királyi Ügyek Igazgatója azt adja elvül elő: hogy előlegesen szükséges az Ecsedi Donatio³¹ alkalmával megállapított Reversalis³² követ-

kezésében a Misztótfalvi erdők álláspontját bizonyos Conventio³³ mellett rendbe hozni, s így lehet aztán reményleni, hogy a K. Kincstárnak kedvező Méltóságos familia a Királyi Consensusra szinte sokkal kedvezőbb feltételeket nyerhet. Ezen alkudozás, meg vallom, a Felség méltóságán alól való lenne, és nem is tehetem fel, hogy másnak lenne elve, mint egy magányosnak ... a Méltóságos Nemzetség egy ellenségének. Mellynek célja: meg fosztván a Familiát erdejétől, s minden e részről többé teendő áldozattól, midőn majd a Kir. Consensusrol lesz szó, azt új pénzbeli áldozatokra kényteleníti, mellyeket a mostani nyerekedő Financia szorosan meg szokott kívánni.

Azon aggodalomra, mellyet a Királyi Ügy Igazgatóság elő szónak bocsájt, mondván: hogy a Királyi Kincs Tár java előlegesen a Bányák szükségeire az erdők bátorságosítását³⁴ kívánja meg, igen könnyű a felelet, és orvosság, mert ezen tekintetben az Ecsedi Donatio cassatioja³⁵ szóba se jöhet, miután a Mtgs Familia soha sem tagadta meg a Királyi Kincstárnak az Ecsedi erdők használtatását, ha pedig a Királyi Fiscus az erdők bátorságosításáról gondolkozik, majd a Méltóságos Familia is rá jön a' gondolatra. Mert hogy a fentebb említett reversalisnál fogva a Kincstárnak joga van az erdőket a bányai szükségekre használni, azért nincsen joga a fa eladásokra ... a vagy azokat minden vágás rendszer nélkül pusztítani, mint ez sok év olta szemlátomást történik; — mind ezeket a Méltóságos Familia eddig csak azért nézte el, minthogy az érintett Királyi Consensus impetrációjában³⁶ foglalatoskodik, és így, ha csak ugyan az erdők biztosításáról kell gondolkodni, ott van óvásal a törvényes Sequestum³⁷, melly is a többször érintett Reversalis értelmével éppen nem ellenkezik, és azért is a Méltóságos familia arrul majd fog intézkedni.—

Már a mi in specifico³⁸ a Királyi Ügyek Igazgatóságának :ll: alatti felírásában foglalt elveket illeti? ide mellékelvén Flekl Károly Jóság Igazgató és Rába István Uradalmi Ügyész Uraknak e részben előmbbe adott nézeteit 3. és 4. alatt; azt tartom: lehet a Királyi Ügy Igazgatóság által tett ajánlást Transactio³⁹ utján oda vinni: hogy — miután az Uradalom szükségein és Urbéri tartozásainak elégtételein alul erdőt ki nem bocsájthat — a Királyi Kincs Tár a már előterjesztett 2.000

holdra reá fog állani, és így az a' tárgyban fenforgó különbségek megszűnnek.—

A másodikra, hogy tudni illik azon erdőkre nézve, a melyekben Méltóságok több Közbirtokosokkal⁴⁰ együtt birnak, tartozzon a Méltóságos Uraság a Királyi Kincstárnak illető proportionalis⁴¹ erdő részeket, a bányák szomszédságában átadni, és erre való nézve az Uradalom vállalja magára a szavatosságot. A Királyi Fiscusnak ezen propositioját⁴² csak azon esetre lehetne elfogadni, ha a Méltóságos Uraság proportionalis erdeje a bányák szomszédságában esne, mert különben sem az igazsággal, sem az illendőséggel öszve nem férhet, hogy a Méltóságos Familia, a Kir. Kincstár számára új áldozatokat tegyen, és ezek által a kamarának csere képpen szomszédos erdőket szerezzen; ez talán practice lehetetlen is, mert lehetnek olly Közbirtokos Urak, kik a nékiek közel esett erdőket semmi áldozat mellett cserébe át nem bocsájtják, és így a Kir. Fiscus olly feltételt is kíván a Méltóságos familiától, melly in praxi⁴³ lehetetlenséget is foglal magában, mellynek a Méltóságos Familia megfelelni nem tudván, magát könnyen uj örvénybe ejtené, azért ezen propositiot módosítani kell, úgy tartom.

A harmadikra nézve? Ezen pontban a Kir. Fiscus egyenesen a Kir. Kincstár hasznainak öregbitésére, és a Méltóságos familia részéről teendő rendkívüli költségek szaporítására látszatik törekedni, mert a Kir. Fiscusnak szép ugyan az argumentuma⁴⁴, de szépsége mellett a Méltóságos Familiára mézve minden érdek nélküli! minthogy a hasznavehetetlen földnek tulajdonát, a mi a Királyi Adomány szerént úgy is a Familiáé, ide ajánlja ugyan, de az erdő haszonvételes tulajdona örökösen és egészen a Kir. Kincstáré legyen, és pedig a mint előadatik, úgy, hogy ezen temérdek erdőség éppen semmi Cambialis imputationalis calculusba⁴⁵ ne vétessen.

A Kir. Fiscus ezen propositioját éppen nem lehet el fogadni, mert:

a.) Ha a Méltóságos Familia igazi értelemben akarja meg tenni a Cambiumot, a cambiumba adandó erdők tulajdonát, magának meg nem tarthatja, ezt a Cambium természete hozza magával, és így ha a tulajdont is át adja szükséges, hogy annak értékét Cambialis calculusba vegye, sőt természetes is.

b.) Igen hibásan kívánja a Királyi Ügy

Igazgatóság, hogy neki a kitűzött erdők minden imputatio nélkül adassanak át, mert a Kir. Kincstár az erdőket csak a bányák szükségeire használhatja, és ezen proportioval, ha nem többnek, bizonyosan az erdők hason felének a Méltóságos Familia consessusában van, hogy lehessen tehát a Méltóságos Familiát az egész erdőségtől, melly leginkább a bányákat érdekli, minden imputatio nélkül kizárni? — és illy formán Cambium szine alatt készpénzbeli áldozatokra szorítani? — Megvallom, a Kir. Fiscus azon vitatása sem áll meg, mintha a már sokszor említett Reversalis szerént a Királyi Kincstárnak az Ecsedi erdők absolutus ususa⁴⁶ járna, mert ezen Absolutismust a bányák szüksége korlátolja, és így az Erdők azon felőli pusztítása sequestrum alá tartozandó kérdés.

A negyedikre nézve meg vallom, kerektagadással kellenék a Királyi Fiscusnak felelni, mert hogy valami uj és a hivatkozott reversalisokban ki nem tett jogot engedjen a Méltóságos Familia — és pedig azon erdőkre nézve, a melyeket a Kir. Fiscus — elenyésztetvén örökre a reversalist — független joggal a Méltóságos Familiánál kíván hagyni, — ezt a Méltóságos Familia Jószág Tulajdoni-Jogainak bátorságával nem tudja öszve egyeztetni, annál inkább, hogy a Királyi kincstárnak maradandó 8.020 hold erdőségben majd kimerithetetlen kőszén bányák találatnak, és így valójában a kőszén keresés tekintetéből nem érdemes, hogy a Méltóságos Uraság maga tulajdon erdejében uj, és pedig terhes Compossessoratust⁴⁷ vállaljon magára. De reménylem is, hogy a Fiscus el áll ezen terhes feltételétül.—

A mi a Királyi Fiscus 5^{ik} propositioját illeti? ha az erdők úgy, a mint a 3^{ik} pontban volt szerencsém előadni, tudni illik egész tulajdoni joggal csereképen a Királyi Kincstárnak adatnak át, magától következik, hogy az át vett erdőktől járó diaetalis⁴⁸ és más terheket egyedül maga a Királyi Fiscus tartozik viselni.

Ezek volnának a Királyi Ügy Igazgatóság által Méltóságod eleibe terjesztett tervre nézve alázatos észrevételeim, azzon hozzá adással, hogy szükségesnek látom, ha Méltóságod kegyes jóvá hagyásával, eltökélt elvül az elő bocsájtotttra nézve, olly kinyilatkoztatást adna a Királyi Fiscusnak, — mellyben, úgy hozván magával a dolog természete — Méltóságod egy uttal a Cambio-Consensualis Tractatust⁴⁹ a Misztótfalvi

erdőkre nézve is kiterjeszteni, és minden ide tartozó kérdéseket be foglalni, és meghatározni kívánna.—

Mi egyéb éránt a megnyerendő Királyi Consensust illeti? ennek a többi közt az is volna célja, hogy az úgy nevezett Szőlős pusztá, melyről a Méltóságos Familiának Királyi Adománya nincsen, a többi jószágokkal együtt Donationalisba foglaltassék, egyszersmind pedig a Fóthi Jószágokra is Királyi Consensus hozatasson. E részben meg vallom, hogy azon esetre, ha a Királyi Fiscus a terhes, és el nem fogadható felvételeket tovább is vitatja, készebb volnék a többi Csongrádi, úgy szinte a Fóthi jószágokrul praescindálni⁵⁰, és ezen kérést kedvezőbb időkre hagyni; most pedig csupán a szőlői pusztára nézve kérni a királyi Adományt. Nevezetesen a mi a Fóthi Jószágot illeti, erre nézve még a folyamatban levő Tabularis Pört⁵¹ is szükséges lészen tanácskozás alá venni, ne hogy valami olyan Tractatusra kérjük a Királyi Consensust, melly az alapos crysist⁵² meg nem állná.

Mind ezekre nézve Méltóságod kegyes elhatározását elvárván, — Méltóságod határtalan uri kegyelmébe ajánlott, örökös, háládatos, legmélyebb tisztelettel vagyok

Méltóságodnak alázatos szolgája
Tabódy Pál⁵³.”

A jogügyi igazgató által készített összefoglaló rámutatott arra, hogy a kincstár még a Károlyi István nagyapja, Károlyi Antal(1732-1791) által tett kötelezvények/kötelezettségek beváltását is magától értetődően elvárta az utódoktól. A felszólításban szerepelt, hogy a kincstár elsődleges érdeke a bányák védelme, tekintettel azok szükségleteire. A Károlyi család azonban soha nem tagadta meg az erdők használatát, emiatt aztán a Károlyi Antalnak tett adománylevelet sem lehetett megsemmisíteni. Rejtett fenyegetésre pedig nyílt fenyegetést javasolt a válasz: a kincstárnak a bánya szükségleteire csak használati és nem eladási joga volt; rendszer nélküli pusztításra pedig egyáltalán semmi — amit pedig már évek óta lehetett tapasztalni. A kamara kívánsága volt az is, hogy a Károlyi család azokból az erdőkből is, melyeken a bányák mellett a közbirtokossággal osztozott, az arányos részt adja át; ami egyfelől azért volt lehetetlen, mert ilyen erdő ott nem volt, másfelől pedig a közbirtokosokat senki nem kényszeríthette

erre — így a testvérek sem. A kincstár által felajánlott szerződés cserébe az adománylevelért amiatt is nagyon előnytelennek mutatkozott, mert egy hasznavehetetlen alföldi birtokrésszel rendelkezett volna ugyan a továbbiakban a család, az erdőből származó haszonnal és tulajdonnal viszont a kincstár — annak az adósságba való beszámítása nélkül. A bányakerület továbbá a család tulajdonában maradó erdőkből is akart kutatni, a terheket pedig semelyik részért nem akarta viselni. Érdekes részlete ennek az írásnak az a néhány mondat, mely a család kimondott rosszakarójára célzott.

Ezért aztán a fivérek megfogadták a tanácsot s az adománylevél megszerzését későbbre halasztották. A legidősebb testvér 1840. április 5-én a káposztásmegyeri pusztán létrehozott Új-Megyernek alapító oklevelet adott⁵⁴, s a településre már a következő évben alkalmazták az Újpest⁵⁵ elnevezést, ami néhány évvel később általános lett. Károlyi István 1843-ban alapítólevelét a következőképpen egészítette ki:

„Én Nagykárolyi gróf Károlyi István, császári királyi Kamarás adom tudtára az illető és illetendőknék azt, hogy tekintetes nemes Pest vármegyében kebelezett Fóti Uradalmamhoz tartozó káposztás megyeri majorságomnak egy részét csinosítás tekintetéből kerteknek, következő — engemet és maradékimat egy — a kerti birtokosokat pedig más, részről kötelező feltételek alatt engedtem kiosztani, jelesül:

1. Az érdekllett kerti földeket haszonbéres birtokként adom át a vállalkozóknak harminczkét egymás után folyó esztendőre, olly világos kijelentés és feltétellel, miszerint fentartom magamnak és maradékimnak azon jogot, hogy az említett harminczkét év leteltével, a nevezett kerteket, ha tetszendene, a második pontban meghatározott, törvényes becsüs, vagy egyezkedéses, értékszerű fizetés mellett visszaválthassuk. Ehez képest, minthogy e szerződés harminczkét éven túli megszüntetésének, vagy újabb megerősítésének, akár pedig a körülményekhez képest, újabb szerződés kötésének jogát, kizárólag magamnak és maradékimnak — minden viszonyosság nélkül — tartám fen, a kerti birtokosok szerződésüknek fel nem mondhatnak, sem visszaváltást nem követelhetnek.

2. Szépítés levén célja a kert osztásnak, a vállalkozók mindennemű beruházásokat szabadon tehetnek, s ennek biztosítása tekintetéből azon esetre, ha a kerteket harminczkét év múlva én vagy utódaim visszakivánnók váltani, ezennel kötelezem magamat és örökösöimet arra, hogy mindennemű — ha bár kényelmi — beruházások, értékeik, és pedig akár törvényes becsü, akár egyezkedés szerint, készpénz fizetéssel kártalanítandjuk a kerti birtokosokat, ők tehát haszonbéres birományukat, csak a kikötött váltsági díj lefizetésekor tartoznak, és nem előbb, visszaadni.

3. A vállalkozók minden egy — rendszeren 800 négyszög öles hold után évenként, — a szerződés kezdetétől tiz esztendeig — egy, a tizenegyedik évtől pedig a harminczkettedik évig bezárólag, — évenként — három ezüst forintot tartoznak, és pedig az esztendőnként rendszeren Aprilis végső vasárnapján tartandó kertbirtokosi gyűlés színén mulhatatlanul lefizetni; mi végre az Uradalom beszédőt küldend; ki egy uttal jogaim is ellenőrizendi.

4. Kötelesek a vállalkozók kertjeik allée melléki oldalát húszölnyire diszkertté alakítani, előkerítéssel beszegni, s e munkálatot a vállalat napjától számítandó egy év alatt folyamatba is venni, mert az ezt elmulasztó kerti birtokos vállalt birtokától, minden eddigi költségei s beruházása megtérítése nélkül egyszerűen elesik.

5. A kikötött kerítési, husz öles, ültetvényesben netalán leendő eperfákat lelevelezni tilalmaztatik; egyébként pedig a kerti birtokosok kerítési körülültetéseiket, hogy a Majorságbani kilátás gátolva ne legyen, az annak idején kijelelendő vonal szerint, vigályitni⁵⁶ magokat kötelezik.

6. Tisztességes épületeket a vállalt kertekben állítani szabad, de azokban, — kivéven a kertekben előállított természetnyeknek magok minőségébeni árulását — egyéb üzérletet, kereskedést, mesterséget, vagy bármi földesúri jogot gyakorolni, — minden előforduló esetre szabott egyszáz ezüst forint bündíj terhe alatt tilalmaztatik; melly büntetésben a kitérő az Uradalom javára annyiszor a mennyiszer, törvényes idézés után uradalmi törvényhatóságom által az 1832/6 XXik⁵⁷ és 1839/40 Xlik⁵⁸ Törvényczikkek értelmé szrint elmarasztaltatik, s ha az, szükség esetében árverés útján eladandó, kertje árából ki nem telnék, akár hol található vagyonából, megkereső levél mellett foglalás útján fog megvétetni.

7. Tilalmaztatik a kertek előtt az úton, vagy a kertek szélein húsz ölnyire trágját, vagy más disztelen tárgyat, — minden egyes kitérést érő tiz pengő forintnyi büntetés terhe alatt lerakni, — melly öszlet a kerti közpénztárnak esik; hasonló büntetés, s a kár és költségek megtérítése alatt tilalmas a kertekben ártalmas vagy tisztátalan állatokat tartani, olyannyira, hogy azok, káértételben éretvén, ha bé nem hajthatók, meglövetnek.

8. Ki a harmadik pontban meghatározott haszonbéres tartozásának eleget, legkésőbbben az év végeig, nem tesz, annak kerti birtoka, minden intés nélkül, árverés alá bocsátatik. — E végre Uradalmi Törvényhatóságom árverési tizenöt napos határidőt tűz ki és hirdettet, s ha a fizetésben késett fél ez idő alatt tartozását s az okozott költségeket le nem tisztázza, kerti birománya, bár milly csekély áron, a legtöbbet ígérőnek adatik, ha továbbá az így kerülendett pénzből a haszonbér és költségek levonása után maradó öszletért az illető magát harmincz nap lefolyása alatt nem jelentené, az birói kézbe fog letétetni.

9. A nyolczadik pontban körül írott árverési eljárást fogja az Uradalom fegyképen használni az 5ik és 6ik pontokban tilalmazott kitérések utáni bündijak beszédésére nézve is, ha az elmarasztott fél ideje korán eleget nem tenne.

10. Kerti birtokuk haszonvételét az illető vállalatok eladhatják, de ezen eladás csakugy érvényes, ha uradalmi főtisztsem helybenhagyása hozzájárul; mire nézve minden e tárgy szerződések hozzá küldendők. Egyébként a jóváhagyás megtagadásának helye csak akkor lehet, ha e szerződés szellemével az ujjabb Contractus ellenkeznék.

Költ Fóton az (1843) ezer nyolczszáz negyvenharmadik évi Junius 22kén.

Gróf Károlyi István⁵⁹.”

Mint látható a főtí gróf továbbra is gondot viselt a kápszásmegyeri telepésekre, az ottani birtok egy részét, mely addig kihasználatlanul állt, haszonbér ellenében 32 évre átadta vállalkozó gazdálkodóknak, avval a feltétellel, hogy a szóban forgó területen kerteket létesítenek. Mivel azonban a jelentkezőknek a felajánlott földekért örökváltságot, vagy más pénzösszeget, kivéve a haszonbért, fizetniük nem kellett, fenntartotta magának és leszármazottjainak a jogot arra, hogy a határidő elmúltá után, e földdarabokat (esetleg)

En Nagykárolyi
GRÓF
KÁROLYI ISTVÁN,
császári királyi Kamarás,

adom tudtára az illető és illetendőknek azt, hogy tekintetes nemes PEST vármegyében kebelezett FÖTI Uradalmamhoz tartozó káposztás megyeri majorságomnak egy részét csinosítás tekintetéből kerteknek, következő — engemet és maradékimat egy — a' kert birtokosokat pedig más, részről kötelező feltételek alatt engedtem klosztatni, jelesül:

1. Az érdekllett kerti földeket hasznobéres birtokkint adom át a' vállalkozóknak harminczkét egymás után folyó esztendőre, olly világos kijelentés és feltétellel, miszerint fentartom magamnak és maradékimnak azon jogot, hogy az említett harminczkét év leteltével, a' nevezett kertet, ha tetszendene, a' második pontban meghatározott, törvényes becsűs, vagy egyezkedéses, értékszerű fizetés mellett visszaválthassuk. E'hez képest, minthogy e' szerződés harminczkét éven túli megszüntetésének, vagy újabb megerősítésének, akár pedig a' körülményekhez képest, újabb szerződés kötésének jogát, kizárólag magamnak és maradékimnak — minden viszonyosság nélkül — tartám fen, a' kerti birtokosok szerződésüknek fel nem mondhatnak, sem visszaváltást nem követelhetnek.
2. Széplős levén ezélja a' kerti osztásnak, a' vállalkozók mindennemű beruházásokat szabadon tehetnek, 's ennek biztosítása tekintetéből azon esetre, ha a' kertet harminczkét év múlva én vagy utódaim visszahívánnók váltani, ezennel kötelezem magamat és örökösöimet arra, hogy mindennemű, — ha bár kényelmi — beruházások, értékoik, és pedig akár törvényes becsű, akár egyezkedés szerint, készpénz fizetéssel kártalanítandjuk a' kerti birtokosokat, ők tehát hasznobéres birományukat, csak a' kikötött váltási díj lefizetésekor tartoznak, és nem előbb, visszaválni.
3. A' vállalkozók minden egy — rendszeren 800 □ öles hold után évenként, — a' szerződés kezdetétől tíz esztendeig — egy, a' tizenegyedik évtől pedig a' harminczkettődik évig bezárólag, — évenként — három ezüst forintot tartoznak, és pedig az esztendőnként rendszeren Aprillís végső vasárnapján tartandó kertbirtokosi gyűlés színén mulhatlanul lefizetni; mi végre az Uradalom beszédőt küldend; ki egy uttal jogaim is ellenőrizendi.
4. Kötelosok a' vállalkozók kertjeik allós melléki oldalát husz ölnyire diszkertté alakítani, élő kertléssal beszegni, 's e' munkálatot a' vállalt napjától számítandó egy év alatt folyamatba is venni, mert az ezt elmulasztó kerti birtokos vállalt birtokától, minden eddigi költségei 's beruházása megtérítése nélkül egyszerűen elesik.
5. A' kikötött kerítési, husz öles, ültetvényesben notalán leandó eperfákat leolevelzeni tilalmaztatik; egyébkint pedig a' kerti birtokosok kerítési körül ültetéseiket, hogy a' Majorságbaní kilátás gátolva ne legyen, az annak idején kijelölendő vonal szerint, vigályitni magokat kötelezik.

6. Tiszteességes épületeket a' vállalt kertekben állítani szabad, de azokban, — kivévén a' kertekben előállított természetnyeknek magok minőségéből árusítását — egyéb üzletet, kereskedést, mesterséget, vagy bármi földesúri jogot gyakorolni, — minden előforduló esetre szabott egyszáz ezüst forint büntetési terhe alatt tilalmaztatik; melly büntetésben a' kitérő az Uradalom javára annyiiszer a' mennyiszer, törvényes idézés után uradalmi törvényhatóságom által az 183% XXik és 184% Xlik Törvényzikkék értelmébe szorint elmarasztalják, 's ha az, szükség esetében árverés után eladandó, kerti árából ki nem telnek, akár hol találtató vagyonából, megkereső levél mellott foglalás után fog megvétetni.
7. Tilalmaztatik a' kertek előtt az úton, vagy a' kertek szélein húsz ölnyre trágyát, vagy más disztelen tárgyat, — minden egyes kitérőt érő tíz pengő forintnyi büntetés terhe alatt lerakni, — melly öszlet a' kerti közpénztárnak esik; hasonló büntetés, 's a' kár és költségek megtérítése alatt tilalmas a' kertekben ártalmas vagy tisztátalan állatokat tartani, olyannyira, hogy azok, kártételben érelvén, ha bé nem halthatók, meglovotnak.
8. Ki a' harmadik pontban meghatározott haszonbéres tartozásának eleget, legkésőbbben az év végeig, nem tesz, annak kerti birtoka, minden intés nélkül, árverés alá bocsátatik. — E' végre Uradalmi Törvényhatóságom árverési tizenöt napos határidőt tűz ki és hirdettet, 's ha a' fizetésben késett fél ez idő alatt tartozását 's az okozott költségeket le nem tisztázza, kerti birománya, bár milly csekély áron, a' legtöbbet ígérőnek adatik, ha továbbá az így kerülendő pénzből a' haszonbér és költségek levonása után maradó öszletért az illető magát harmincz nap lefolyása alatt nem jelentené, az birói kézbe fog vétetelni.
9. A' nyolczadik pontban körül írott árverési eljárást fogja az Uradalom feyképen használni az 5ik és 6ik pontokban tilalmazott kitérések után büntetési beszédésére nézve is, ha az elmarasztolt fél ideje korán eleget nem ténne.
10. Kerti birtokuk haszonvételét az illető vállalók eladhatják, de ezen eladás csakugy érvényes, ha uradalmi főtisztzem helybenhagyása hozzájárul, mire nézve minden e' tárgy szerződéshez hozzá küldendők. Egyébkint a' jóváhagyás megtagadásának helye csak akkor lehet, ha e' szerződés szellemével az újabb Contractus ellenkeznék.

Költ Főlon az (1843) ezer nyolczszáz negyvenharmadik évi Júnus 22kén.

Gróf Károlyi István,

G. Károlyi István

visszaválthassa. Károlyi István célja az adományozással az volt, hogy az elhagyott környezet esztétikai kultúráját emelje, természetesen a jól gazdálkodás kívánalma mellett, ezért díszkertek létesítésére s azok gondos ápolására is kötelezte a gazdákat. Ugyanezen ok miatt minden beruházást szabadon engedett, amelyekért a feltételezett visszaváltás idején kártalanítást helyezett kilátásba. A kertekben a bérlők különböző épületeket hozhattak létre, de azokban bármilyen kereskedelmi tevékenységet megtiltott — kivéve a saját termények eladását. Evvel a maga módján és lehetőségeivel a mezőgazdaság, a kerti veteményesek fellendítését kívánta elősegíteni s ezen keresztül befolyásolni a gazdasági életet. Végül a használatba vétel jogának eladását sem kívánta megtiltani, amit ugyan uradalmi intézőjének véleményeznie kellett; de az eladás mindig létrejöhetett, ha az új szerződés nem ellenkezett a Károlyi István által adott jogokkal és kívánt köteleességekkel.

Továbbra is lezáratlanul maradt azonban a fői birtokra kért királyi adománylevél ügye, amelyről a tárgyalások a kincstár feltételeinek egyoldalúsága miatt, szüneteltek. A bányaművelés azonban fontos tevékenység volt a birodalom egészének gazdasága szempontjából is, ezért 1848. február 7-én a királyi ügyek aligazgatója ismét felvette az 1840-ben elejtett fonalat:

„Méltóságos Gróf, Főispán, s Császári Királyi Kamarás Úr, különösen tisztelt Uram!

Méltóságod s illető testvérei nevével legfelsőbb helyen benyújtott, királyi kézzel kegyelmesen jegyzett folyamodás következtében a királyi Fiscussal megkezdett csere alkudozás fonalát újabban felfogva, s a Királyi Fiscusnak 1839^{ik} évi April 24^{én} 652. szám alatt Méltóságod egyik folyamodó bátyjához Méltóságos Gróf Károlyi István úrhoz és általa Méltóságodhoz is intézett felszólítására adott nyilatkozatát Méltóságodnak, s arra költ felsőbb Rendeleteket szemem előtt tartva, arra, hogy azon csere alkudozás sikeresen folytathassék, és ezen tárgy kedvező véleménnyel Ő Felsége eleibe terjeszthessék, szükségesnek találattik

1^{or} Hogy Méltóságod és folyamodó Testvérei Szatmár Vármegyében kebeleztet Misztótfalu, Miszbánya⁶⁰ és Láposbánya⁶¹ helységeiben, s azoknak határaiban lévő erdőkben, nem különben

az Illobai bányakezelési helyben⁶² lévő egész birtokjukat, úgy szinte Miszbányán és Sárgebányán bírt minden bányarészeiket, a Királyi Fiscusnak, vagy a Nagybányai Királyi Bánya Kincstárnak szabad és kizárólagos tulajdonába, és határokkal elkülönözendő birtokába átbecsássák; továbbá hogy a Méltóságod Nagyattya néhai gróf Károlyi Antal Úr által Pozsonyban 1776^{ik} évi Augusztus 8^{án} és NagyKárolyban 1778^{ik} évi Julius 10^{én} kiadott Reversalisokban foglalt kötelezettség minden egyéb részeiben s tartalmiban tovább is épen s állandóan fentartatván, egyedül maga az azokban érdekelt Ecsedi uradalombeli⁶³ erdőkből fair[t]ás, az Illoba, Buzsák⁶⁴, Sikárló, Vám⁶⁵ — Új⁶⁶ — és Fekete falu⁶⁷ helységeihez tartozó, és a többi úgy nevezett Avas erdőségeinek; a N. Bányai Királyi Bányakincstár és Méltóságok általi közös használatára, olly módon szoríttassék, hogy ezen közös használati erdők földjének az Ecsedi uradalomra nyert k. királyi adományból származó tulajdonát ugyan Méltóságok tovább is megtartsák, de azon erdőknek haszonvétele csak egy negyed részben illesse Méltóságokat, három negyed részben pedig mind az erdőknek, mind a közsének használatát, a Királyi Fiscus ennek utánna is gyakorolja, a NBányai Királyi Bányakincstárnak ezen tárgyak kezelésébe és rendezésébe való elhatározó befolyása tovább is fentartván.

2^{or} Kötelezzék Méltóságok magokat arra, hogy az arányosítási és tagosítási szabályozás vagy urbéri rendezés alkalmával az első pontban érdeklött közös használatu erdőkkel bíró helységeiben esendő erdő illetőségeiket mindenütt a bányák szomszédságában annyival inkább kiadják, mivel különben is az arányosítási törvények értelmében a faluk kényelmére figyelemmel kell lenni.

3^{or} Kötelezzék Méltóságok magokat arra, hogy az 1⁶ pontban érdekelt közös használatu erdőkre kivetendő köz- és országgyűlési terheket a használat arányában fogják viselni.

4^{or} Az, hogy az 1⁶ pont szerint a Királyi Fiscus szabad és kizárólagos tulajdonába átbecsátandó Ecsedi Uradalombeli birtokoknak általános, vagy csak viszonyos becsértéke vétessék e számba, azon jószágok becsértékével, melyekre Méltóságok Királyi Adománylevelet nyerni kívánnak, további tárgyalásra halasztassék.

5^{or} Méltóságok mind az 1⁶ pont szerint az

Ecsedi Uradalomból a Királyi Fiscus szabad és kizárólagos tulajdonába átbecsátandó birtokoknak, mind a Gróf Fekete magvaszakadtából jog szerint a Királyi Fiscusra szállt Fóti uradalomnak, jelesen pedig Fót, Palota, Csomád helységeknek, Sikátor és Káposztás Megyer pusztáknak s az ide tartozó Duna-szigetjeinek a N. M. Kir. Kincstár által Méltóságok költségére kiküldendő egyének által a legujabban megállapított szabályos rendeletek szerinti üszveirását és becsértékét engedjék meg.

6° Addig is pedig mig ezek megtörténnének, az 1° pontban érdeklött Ecsedi Uradalombeli minden erdőknek Méltóságok saját vagy illető jobbágyaik: a mennyiben eddig is a fair[t]ás használatában lettek volna: a házi szükségére megkívántató használata fentartván, többnyire Méltóságok ugyan ezen erdőkben, kivált a bányakezelésekhez közelebb erdőkben a fa eladást, hamuzsír készítést, írtást, vagy irtatni engedést mindjárt szüntessék meg, és ez iránt illető Tiszteiknek hathatos rendeleteket adjanak ki.

7° Méltóságok a Királyi Fiscus fenebbi kívánatai iránt írott nyilatkozatukat négy hónap alatt a Királyi Ügyek Igazgatójához adják be.

Semmit nem kételkedem, hogy Méltóságod és Méltóságos Testvérjei ezen célznak, mellyet legfelsőbb helyen benyújtott folyamódásukban magoknak feltettek, elérhetését szíveken hordozva, és azon folyamodási tárgynak hosszabb ideig haladását figyelembe véve, a Királyi Fiscusnak a fentebbiekben előadott kívánatát méltányolni, s azokra elfogadható válasznyilatkozatot adni a kitűzött határidő alatt méltóztatnak. Mitől várva mindenkori különös tisztelettel vagyok Méltóságodnak alázatos szolgája

Fluk Edvárd,

a Kir. Ügyek Al-Igazgatója⁶⁸.”

A javaslatok semmit sem változtak az 1840 óta eltelt évek alatt — bár Európa, a Habsburg birodalom és főleg Magyarország politikai és gazdasági viszonyai jelentősen módosultak. A kincstár sem akart ugyanis döntést a fóti uradalommal kapcsolatos adománylevél ügyében, annak megadását későbbre és új tárgyalások utánra halasztotta, ezzel szemben a cserébe megszerezhető, a bányák közelében levő földterületekkel kapcsolatos összes jogokra igényt tartott. 1848. március 15-én azonban Pesten kitört

a forradalom, s áprilisban az utolsó rendi országgyűlésen törvénycikk született a mindenkire kötelező egyenlő és arányos közteherviselésről, a földesurak állami kárpótlásáról és az ősiség eltörléséről. Megalakult az első felelős magyar minisztertanács s különböző kül- és belpolitikai tényezők hatására a konfliktusok békés, tárgyalások és okos kompromisszumok megkötése útján való megoldása helyett, a fegyverek, az erő és az erőszak közelgő hatalma sejlett fel. Négy hónap múlva, Karlóca környékén már összezsaptak a szerb felkelők és a magyar csapatok, szeptember közepén Jellačić csapatai átkeltek a Dráván. Néhány nap múlva meglakult az Országos Honvédelmi Bizottmány, szeptember végén István nádor Bécsbe távozott és lemondott méltóságáról, október elején a birodalmi fővárosban is felkelés tört ki. December másodikán pedig az uralkodásra alkalmatlan V. Ferdinánd átengedte trónját, a fiatal I. Ferenc Józsefnek. Az adománylevél nem készült el, a politikai és gazdasági változások értelmetlenné tették, a megegyezést először az 1854-es bányatörvény, aztán pedig annak 1861-es visszavonása tette feleslegessé. A misztótfalusi uradalom is a Károlyiak közös kezelésében maradt s csak az 1862. évben megejtett pótlólagos osztzkodásnál osztotta szét a három testvér egymás között.

Az előbbieken tárgyaltak talán felvillanatnak valamit abból, hogy 1848 előtt a bonyolult birtokviszonyoknak milyen bonyolult jogviszonyok között kellett érvényesülniük. Károlyi István és testvérei életének azonban mindez csupán kicsiny összetevője volt, ahogyan ez kiderül majd a jövő év végén megjelenő Károlyi István életrajzból.

Jegyzetek

¹ Első férje, gróf Károlyi József, aki 1768. október 7-én született Bécsben, ott is halt meg 1803. április 4-én.

² A korábbi birtokosokról: Károlyi László: A nagykárolyi gróf Károlyi család összes jószágainak birtoklási története. (1-2. köt.) Bp. 1911. Franklin. 2/72-76. p.

³ Mindhárman Bécsben születtek, a legidősebb, Károlyi István 1797. november 18-án, a középső, Károlyi Lajos 1799. szeptember 15-én és a legfiatalabb, Károlyi György 1802. március 28-án.

⁴ Részletesebben lásd Károlyi László idézett művében.

⁵ Az adománylevél a Divékujfalusi Ujfalussy család

- fiúágának Palotát és Sikátorpusztát, a leányágnak pedig Fótot adományozta. A fiúág kihaltá után a leányág tagjai a kincstár javára lemondtak a fői birtokról, amit Mária Terézia galántai Fekete Györgynek adományozott, az ő leszármazottja pedig adósság fejében Csekonics Józsefnek örökbevallotta (eladta).
- ⁶ Gróf Károlyi Mária, Franciska és Jozefa voltak a lánytestvérek.
- ⁷ Dillon Georgina 1827. május 3-án halt meg Drezdában.
- ⁸ Ugró Gyula: Újpest 1831-1930. Bp. 1932. Magyar Városok Monográfiája Kiadóhivatal. 9. p.
- ⁹ Uo. A hegyközség első bírása Mildenerger Márton volt, ő kapta az első engedélyt ház építésére, amit a következő évben be is fejezett.
- ¹⁰ A birtokot a három testvér 1827-ben felosztotta egymás között, lásd a 2. számú jegyzetben említett művet.
- ¹¹ Minthogy a csere útján egyik kézből a másikba átmenő jószágok minőség, termékenység s érték tekintetében nem mindenkor egyenlők: azért azok akinek javai s birtokai csekélyebb becsűek és értékűek, a csere egyenlősítése végett gyakran bizonyos pénzösszeget szoktak még ráfizetni. = WERBÓCZY István: Tripartitum. [Reprint.] Bp. 1990. Téka Kiadó. 188. p.
- ¹² [...] a józágcseré két vagy több fél fekvő javainak viszonyos átadását és egyikről a másikra való törvényes átruházását jelenti. = WERBÓCZY, 185. p.
- ¹³ Lásd részletesebben: Papp Károly: A magyar birodalom vasérc- és kőszénkészlete. Bp. 1915. Franklin és Gergely Ernő: A magyarországi bányásztársadalom 1867-ig. Bp. 1986. Műszaki.
- ¹⁴ Divékujfalusi Ujfalussy Lászlónak két lánytestvére volt, Zsuzsánna és Borbála. A felperesek közül a fiúág leszármazottjai a Hellenbach/Steinlein rokonok voltak, Divékujfalusi Ujfalussy Zsuzsanna leszármazottjai a Madách nevet viselték (Sztregovai Madách Imre és Majthényi Anna a drámaíró Madách Imre szülei voltak), Divékujfalusi Ujfalussy Borbála ágán pedig a Gosztonyi és Ordódy nevek kerültek be a családba. A részletes leszármazási tábla megtalálható (némi kérdőjelekkel) Károlyi László idézett művének második kötetében.
- ¹⁵ Nógrád.
- ¹⁶ Szelén: magyar falu, Hont vármegyében, Balassagyarmathoz éjszakra 2 mérföldnyire. = FÉNYES Elek: Magyarország geographiai szótára. (1-4. köt.) Pest, 1851. Kozma Vazul. 4/83. p.
- ¹⁷ Mellékperesek.
- ¹⁸ Itt: szavatolást. A Tripartitumban erről a következő olvasható: A javak és jószágok cseréjéről szóló szerződésbe többnyire föl szokták venni és beiktatni a mentő biztosítást, mely a római törvénytudóknál szavatosságnak nevezetik. Ha tehát a felek egyike, törvényes úton megkerestetvén, az elvállalt oltalmi és mentő biztosítás szerint nem tudná a másik felet a cserélt jószág birtokában a pörlekedők és törvényes megtámadók ellen megvédelmezni: akkor ettől a másik féltől cserébe kapott jószágot (ha megvan) természetben vissza kell adnia és állítania; hogyha pedig az kezeiből már elidegenített és visszaszerezhető nem volna: tartozik egy másik, az elidegenített menynység, termékenység és érték tekintetében egyenlő becsű jószágot adni és állítani a károsult fél részére, akit a cserebe adott jószág tulajdonában nem tudott megtartani. = WERBÓCZY, 189-190. p.
- ¹⁹ Az összeg másik részének kifizetéséről további iratok találhatóak a Károlyi nemzetség levéltárának idézett jelzete alatt, az uradalmi iratok között.
- ²⁰ Címeiket, jogosultságukat.
- ²¹ Az Ujfalusi leszármazottak és a Károlyi nemzetség egyezsége a fői uradalom birtokjoga ügyében. Pest, 1836. március 15. Lelőhely: A Károlyi család nemzetségi levéltára. Törzsanyag. III. (P. 392.) Uradalmi iratok. (Lad. 96.)
- ²² WERBÓCZY, 143. p.
- ²³ Peregyezés báró Onaghten Józseffel, lásd a 21. sz. jegyzetben említett iratsomóban.
- ²⁴ Anyás: pusztá, Csongrád vármegyében [...] A Tisza mentiben lévő roppant nádas rétségek közt nem csak farkas és róka, hanem őz is tartózkodik. = FÉNYES, 1/26. p.
- ²⁵ A Károlyi nemzetség a Királyi Ügyek Aligazgatójának. Pest, 1837. november 8. Lelőhely: A Károlyi család nemzetségi levéltára. Törzsanyag. III. (P. 392.) Uradalmi iratok. (Lad. 98.) Bár az adománylevél kérvényezője Károlyi István volt, a három testvérnek közösen kellett fellépnie, hiszen a cserebe felajánlott birtokrész közös kezelésben maradt-pontosan ilyen esetek orvoslására.
- ²⁶ Megegyezés.
- ²⁷ Flekl Károly, Károlyi György nagykarolyi jószág-igazgatója.
- ²⁸ Misztótfalu: magyar-oláh mezőváros Szatmár vármegyében, Nagy-Bányához nyugatra egy órányira; 96 római, 323 görög katolikus, 400 református, 10 zsidó lakos; egy igen csinos református s egy katolikus anya-, római katolikus fil. templommal. Szántóföldje mondani semmi sincs, de szőlőhegye nagy és híres bort terem. A lakosok főképen szőlő művelésből, fazekasságból, napi munkákból, szekerességből és mesterségekből élnek. Erdeje felesleges a hegyeken és bérceken, van itt egy híres gesztenyes s egy nevezetes urasági üvegmetező intézet is. Földesura a gróf Károlyi ház. = FÉNYES, 3/105. p.
- ²⁹ Fiscus regius = királyi kincstár. Fiscus Regius = Királyi ügyész.
- ³⁰ Ártalom, hátrány.
- ³¹ Adománylevél.
- ³² Kötelezvény.
- ³³ Megegyezés, szerződés, törvényes egyezés.
- ³⁴ Védelmét.
- ³⁵ Eltörlése.
- ³⁶ Felkérésében, alapításában.
- ³⁷ Zárlat, záradék.
- ³⁸ Részleteiben.
- ³⁹ Peregyezés.
- ⁴⁰ Közbirtokosság esete forgott fenn, ha egy település vagy uradalom földjét és jobbágyságát nem egy, hanem több földesúr birtokolta. Ezek a közbirtokosok résztulajdonosok voltak, akik a jobbágytelkeket általában felosztották egymás között, de a közös erdőkkel, legelőkkel ezt nem tehették meg. Általában a kismenességre volt jellemző, de részbirtoka arisztokratának is lehetett. Hogy adott esetben a közbirtokosok száma milyen nagy lehetett arra nézve például: Magyarország történeti helységnévtára —

Máramaros megye (1773-1808) (Szerk.: Íjgyártó István.) Bp. 1996. KSK Kvtár. 30 p. Itt az látható, hogy Károlyi Antalnak, akinek Huszt városában birtoka volt, sokadmagával kellett osztania a birtokjogon.

⁴¹ Arányos.

⁴² Javaslatát.

⁴³ A gyakorlatban.

⁴⁴ Érvelés, bizonyíték.

⁴⁵ Szó szerint: csere beszámítási számba, magyarul: csereértékbe.

⁴⁶ Kizárólagos használat.

⁴⁷ Közbirtokosságot.

⁴⁸ Országgyűlési.

⁴⁹ Csereszerződési egyezség.

⁵⁰ Eltekinteni.

⁵¹ A Károlyi birtokokkal kapcsolatos igénypereket.

⁵² (Gazdasági) válság.

⁵³ Tabódy Pál, a Károlyi grófok jogügyi igazgatója — Károlyi Györgynek. Pest, 1840. május 15. Lelőhely: A Károlyi család nemzetségi levéltára. Törzsanyag. III. (P. 392.) Uradalmi iratok. (Lad. 98.)

⁵⁴ Hasonmását lásd: Újpest. Írások a település történetéből. (Szerk.: Kadlecovits Géza, Sipos Lajos.) Újpest, 1993. Újpesti Helytörténeti Alapítvány. 7-24. p.

⁵⁵ Lásd Ugró Gyula idézett művét, 9. p.

⁵⁶ Ritkítani.

⁵⁷ 1832/6. évi 20. tc.: A 60 forintnál kisebb értékű perekben szóbeli eljárást kell alkalmazni.

⁵⁸ 1839/40. évi 11. tc.: az úrbéri rendezésről

⁵⁹ Gróf Károlyi István engedélye kertek létesítésére földkiváltással, a káposztásmegyeri majorság területén. Fót, 1843. június 22. Lelőhely: A Károlyi család nemzetségi levéltára. Törzsanyag. III. (P. 392.) Uradalmi iratok. (Lad. 98.)

⁶⁰ Miszbánya: Handel falu Szatmár vármegyében; így nevezetnek a misztótfalusi bércek közt levő alsó és felső királyi munkás helyek, összesen: 46 r., 448 g. katolikus lakos s a kohók körül 75 házzal. Ezek csupán a bányák körül való munkákból élnek. Ut. p. Nagybánya. = FÉNYES, 3/105. p.

⁶¹ Láposbánya: oláh-német falu Szatmár vármegyében, Nagybányához közel, 223 római, 748 [görög] katolikus és 26 evangélikus lakossal, a Handelt is ide számítván. Mind a két felekezetnek van temploma és papja. A lakosok nem földművelésből, hanem kézimunkákból, szekerezésből, bányászásból, szénégetésből keresik élelmüket. A Lápos pataka stompokot, kohfúvókat, malomkerekeket hajt, s benne a hegyek közt sok pisztráng fogatik. F. u. 2/3 a gr. Károlyi ház, 1/3 Nagybánya városa, de kevés jövedelmet vesznek be. = FÉNYES, 3/12. p.

⁶² Illoba: oláh-német falu Szatmár vármegyében, Nagybányától nyugitra egy postaállásnyira. Számlál a handallal együtt 38 r., 415 p. katolikus lakost. Van g. katolikus anytemploma, postahivatala, jövedelmes bányái, melyek főképen rezet adnak; verses érces vize, patakjaiban sok kővé vált fája, roppant bikkes bérce és gyepőzege, vagy tarfája. Fu. nagyobbbrészt gr. Károlyi, gr. Teleki, Becsky örökösök. = FÉNYES, 2/133. p.

⁶³ Ecsed: Szatmár vármegyei magyar mezőváros, Nagykárolyhoz északra 3 mérföldnyire: 13 katolikus, 1.291

református, 16 zsidó lakossal, református anyateplommal [...] F. u. a városnak s a hozzá tartozó uradalomnak gr. Károlyi nemzetség, de a városban néhány nemes is van. [...] 1710-1712-ben pedig az egész uradalmat gr. Károlyi Sándor kapta meg. 1777-ben gr. Károlyi Antal az ecsedi uradalmat részint a Rákóczi Ferenc hűtlensége, részint gr. Aspremont örökbevallása után felkérte és beigtattatott. = FÉNYES, 1/289-290. p.

⁶⁴ Buzsák: oláh falu Szatmár vármegyében, Kővár vidéke szélén: 4 r., 683 g. katolikus lakossal s anyateplommal. Földje kevés és közép termékenységű, erdeje szép. Fu. a kamara. Ut. p. Nagybánya. = FÉNYES, 1/187. p.

⁶⁵ Vámfalu: Szatmár vármegyében, magyar-oláh falu, Avasszékhez 1 mérföldnyire keletre; 10 római, 395 g. katolikus, 457 ref., 28 zsidó lakossal, ref. és g. katolikus anyateplommal. Van szép lapos, tölgyes erdeje, nagy bikkes bércei; közepes szántóföldje, kevés szőlőhegye, mely inkább gyümölcs, mint bor kedvéért műveltetik. Savanyúvízforrása is van. Nevezetes a Mike nevű hegyes, sziklás szörnyű magos bérce, s azok közt a köszvényt és rühet gyógyító kénköves forrás, mely bűdösvíznek mondatok s hova Lónyay Gábor f. u. nemrég alkalmas fürdő- és vendégszobákat építtetett, de ezek még nem elegendők. Vannak itt továbbá lisztes- és fűrészmalmok, és jövedelmes mészföld. F. u. legnagyobbbrészt Lónyay Gábor, de birnak még benne többen mások is. Ut. p. Aranyosmeggyes. = FÉNYES, 4/259. p.

⁶⁶ Újfalu: Szatmár vármegyében, oláh falu, dombokon és völgyeken szétszórva az Avasságon: 43 római, 1.212 g. katolikus, 24 zsidó lakossal, g. katolikus anyateplommal. Roppant bérces erdőiben medvék, őzek s más vadak bőséggel vannak. A Taba erdő vele közös, s a Terep pataka a felun végigfolyik. Vannak több savanyúvízforrások is. F. u. Teleki, Károlyi, Kornis-grófok, Wesslányi, Vécsey bárók, s. m. t. Ut. p. Aranyosmeggyes. = FÉNYES, 4/233. p.

⁶⁷ Feketefalu: oláh falu Szatmár vármegyében, elszórt domboldalakon: 6 római, 302 görög katolikus lakossal, fil. templommal. A Lápos vize határán foly, melyben szép halakat fognak; mellékén jó tengerit természetnek; rétje kövér, legelője szűk; gyümölcsei meglehetősek. F. u. Eötvös Mihály, Darvai Gábor, s. m. t. Nagybányához 1 1/2 óra. = FÉNYES, 2/11. p.

⁶⁸ Fluk Edvárd felszólítása gróf Károlyi Györgynek a főtí uradalmi adománylevél és birtokcsere ügyében. Pest, 1848. február 7. Lelőhely: A Károlyi család nemzetség levéltára. Törzsanyag. III. (P. 392.) Uradalmi iratok. (Lad. 98.)

Dr. Sallai János:*

Emlékek Káposztásmegyer faluról, a korabeli dokumentumokban

Budapestet a 2-es vagy a 3-as úton megközelítve Újpest-Káposztásmegyer lakótelep képe fogad. Ma már több tízezer ember él itt, mintegy 7.000 lakásban. Újpest ezen városrésze (mely részönkormányzattal rendelkezik) korántsem olyan fiatal, mint azt a panelházak látványa elhiteti velünk. Káposztásmegyer falu nevének írásos nyomát már a XIII. századból megtalálhatjuk. Nevezetes leírás a budai szandzsák 1559. évi összeírásában olvasható, ebből tudjuk, hogy Káposztásmegyer-pusztá Budához tartozott, valamint azt, hogy adóját búza és széna formájában rótta le.

Káposztásmegyer területileg a Pest-Pilis-Solt Kiskun vármegye közigazgatásának része volt, így neve vármegye közgyűlési jegyzőkönyveiben több helyen fellelhető. Levéltári kutatásaim során kronológiai sorrendben az alábbi szövegek környezetben fedeztem fel a XVII-XVIII. századi jegyzőkönyvekben a település nevét.

1642. február 12.

„Kutassy György örököseinek 251 forintnyi tartozásából 75 forintot elengednek, viszont Káposztásmegyer prédiától eltiltják őket.”

1702. november 13.

„...fegyverjog-megváltás ... Káposztásmegyeren...”

17... ?

„Pataky szolgabíró a járásból 60 kaszást rendel ki a vármegye Dunakeszin, Palotán és Káposztásmegyeren füvet kaszálni”

1717. május 4-5.

„az alispán közli Worsten főkommisszárius kívánságait:

2, újoncok Bajára történő szállítására. Ezek számára Káposztás-Megyerre szénát és fát kér szállítani”

1718. november 27.

„A felső-petőfalvi Bohus Sámuel nevében Jani János tiltakozást jelent be, mert divékújfalusi

Újfalusi László elzálogosította ... Káposztásmegyer puszták felerészét.”

1732. augusztus 18-19.

„A gödöllőiek gabonája a Káposztásmegyeri vendéglőben van elhelyezve, ezért a vendéglős köteles kiadni azt.”

1738. június 1-2.

„A káposztásmegyeri kocsmát több veres-egyházi lakos hitelből 30 csőbör borért meg akarná venni...”

1727. június 18-19.

„A legeltetésre befogadott ökröket a budai Daun Z. 100 ökrét Palota területén Káposztásmegyer pusztán engedjék legeltetni...”

A fent közölt jegyzőkönyv-részletekből megtudható, hogy Káposztásmegyer település a XVII-XVIII. században a vármegye szerves része volt. Itt akkor, egy korcsma és néhány ház állhatott. A pusztá legnagyobb értékét rétje, legelője adta. Később a települést Dunakeszihez, Palotához és Újpesthez tartozónak tüntetik fel. Káposztásmegyer házairól a katonai felvételek, valamint az 1820-ban készült Pest térképe tudósít. Fényes Elek (akinek újpesti kötődése közsismert) 1843-ban készült leírása szerint „Káposztásmegyer Palotától nyugatra, a Duna mellett található. 58 katolikus 8 evangélikus 20 református lakja. Homokos határ. Nagy legelő és szarvasmarha tartás.”

Ez a leírás azért jelentős, mert később már nem tartják különállóan nyilván a település lakosait, korábban pedig nem található hasonló leírás, továbbá a falu nagyságára vonatkozó feltételezéseket jól alátámasztja.

Úgy gondolom, hogy Újpest-Káposztásmegyer múltjának kutatásához a most közölt adatok jól használhatók.

* A szerző főiskolai docens, a Kossuth Lajos Katonai Főiskola tanára, Újpest történetének kutatója

Szentpáli Gábor:*

Egy polgármester-találkozó emlékei

Századunk első éveiben a parlamenti munkát lehetetlenné tették a sorozatos obstrukciók, kormánycserék, kormányválságok, alkotmányválságok, az Ausztriával való gazdasági kiegyezés, politikai kapcsolat, az új választási törvény vitáinak több éves folyamata. A különféle parlamenti pártok céljaik elérése érdekében a megyéket hívták segítségül, aminek fejében anyagi és politikai támogatásban részesítették őket. Ebben a politikai csatározásban a városok érdekei teljesen háttérbe szorultak. Ennek a háttérszerepnek az ellensúlyozására alakult a Polgármesterek Egyesülete, amely a rendezett tanácsú városok polgármestereit tömörítette egy szervezetbe.

Az egyesület ötödik közgyűlését rendezték 1909. december 9-én Újpesten, egy olyan városban, amely akkor még csak két éve büszkélkedett városi ranggal, de jól demonstrálta a gyorsan fejlődő, erős iparral rendelkező, modern, polgárosodott város példáját. A „Városok Lapja” az eseményről a következőképp írt: „Az ország egyik legfiatalabb és nagy jövőjű városa, Újpest látta vendégül a rendezett tanácsú városok polgármestereit és az egyesület küldötteit. Újpest város nem dicsekedhetik régi történelmi múlttal s nem azon városaink sorába tartozik, melyeket a múltban élvezett számtalan kiváltságaik tettek a gazdasági és kulturális élet gócpontjává. Magyarország legtöbb városa a régi főúri kastélyok körül, néhol várfalak között, privilégiumok segélyével fejlődött ki. Újpesten nem gyönyörködhetünk évszázadokról mesélő várromokban, de annál több égre törő gyárkémenyt láthattunk.”

Az újpesti képviselőtestület nagy örömmel vette tudomásul a megtiszteltetést, s felhatalmazta a város polgármesterét, dr. Ugró Gyulát a kongresszus megszervezésével. A település polgárai és vezetői lelkesedését igazolja az az anyagi hozzájárulás, amely a közgyűlés tiszteletére sok kiállítás és tárlat megnyitását tette lehetővé. A városházán rendezték meg többek között az újpesti festők és szobrászművészek kollekciós kiállítását.

A kiállítók között ott találjuk Pállya Celestin, Andrejka József, Bachmann Károly, Pörge Gergely, Pállya Károly, Egervári P. Ágost, Papp Bertalan, Bencze Ferenc jeles művészek neveit. Ekkor nyílt a Vakokat Gyámolító Országos Egyesület újpesti fiókjának iparkiállítása is, de a legnagyobb érdeklődést a vendéglátó város fejlődéséről rendezett bemutató váltotta ki. Megtekinthetők voltak az Újpesten létesítendő villanyvilágítás tervei, a később megvalósított, belga vízvezetéki társaság által tervezett világszínvonalú vízműtervek, az Újpesten épülő modern népiskola, az államvasúti internátus tervrajzai és Újpest fejlődési térképei. A város rohamos fejlődését bemutató kiállítás megtekintése után minden résztvevő indokolva látta a kongresszus megrendezésének helyszínét.

A közgyűlést dr. Szentpáli István miskolci polgármester, a találkozó elnöke nyitotta meg. Beszédében hangsúlyozta, hogy az alkotmányválságok napjaiban a városoknak kell pótolni azt a szerepet, amely az állam életéből hiányzik, s véget kell vetni a megyéket dédelgető politikának, a városok fejlődésének alapját kell megteremtteni. Meleg hangon mondott köszönetet Újpest polgármesterének és tanácsának a nagyszerű szervezésért. Ezt követően dr. Ugró Gyula üdvözölte a kongresszust a város nevében, s sikert kívánt a tanácskozáshoz. „Ünnepelni jöttünk, de nekünk ünnep a munka. Ebben a munkában a magyar városok megerősítésére, a magyar népnek a boldogulására dolgozunk” — foglalta össze céljait az újpesti polgármester.

A két megnyitóbeszéd után kezdődött a munka; Várhidy Lajos titkár ismertette a tanács jelentését az egyesület működéséről, javasolta, hogy forduljanak a képviselőházhoz a folyton halasztást szenvedett városi kárpótlás végett, s követelte a városi képviselők fizetés- és nyugdíjrendezését. A közvélemény meggyőzésére népgyűléseket javasolt. A jelentést némi módosítással elfogadták, majd Várhidy Lajos a városok háztartásának

* A szerző a Pázmány Péter Katolikus Egyetem történelem-filozófia-szakos hallgatója.

problémájára tért át. Szerinte a városoknak ajánlatos lenne a közérdekű üzemek házi kezelésbe vétele, de ezen üzemek csak úgy támogathatják anyagilag a városok költségvetését, illetve csak úgy működhetnek kifogástalanul, ha a bürokrácia útját állják, s tanfolyamokat indítanak megfelelő szakképzettségű emberek képzésére. Szükséges lenne egy országos hatáskörű üzemfelügyelőség felállítása is. Javasolta a tűzkárbiztosítást is, amely szerint a biztosítóknak bevételük egy részét a városok számára kellene befizetni, melyek ebből a tűzoltóságot fejlesztenék. Az előadó javaslatait néhány hozzászólás után elfogadták.

Ugyancsak Várhidy Lajos tartott előadást a városi törvényről. Ennek mielőbbi megalkotása érdekében javasolta, hogy protestáljanak a képviselőházhoz és a kormányhoz, lévén, hogy égető szükségű a városok jogállásának ügye.

Majerszky nyíregyházi polgármester ajánlatára a kongresszus fölterjesztési javaslatot fogadott el a kormányhoz a katonai beszállásolási törvény revíziója érdekében.

A tanácskozás foglalkozott az új választási törvénnyel, mellyel kapcsolatban megállapították: ajánlatos lenne a nagyobb városok önálló választási kerületté alakítása a nagyobb képviselőlet ügyében. A tanács örömmel vette tudomásul, hogy a közalkalmazottak országos kongresszusára a Polgármesterek Egyesülete meghívást kapott, s a meghívásnak sikeresen eleget is tett, továbbá bejelentették, hogy a tisztviselők kedvezményes vasúti utazásának kérdése megoldódott. Végezetül megválasztották a Polgármesterek Egyesületének tiszteletbeli tagjaivá Bárczy István budapesti polgármestert és Némethy Károly belügyminiszteri tanácsost.

Délután az újpesti Horváth-féle vendéglőben kétszáz személyes bankettet tartottak, amelyen a kongresszus majd mindegyik tagja megjelent. A lakoma után számtalan pohárköszöntő hangzott el, többek között Szentpáli István a királyra, Némethy Károly miniszteri tanácsos Ugró Gyulára, Ugró Gyula a magyar városok jelen- és távollevő képviselőire mondott köszöntőt. Gödry Ferenc sepsiszentgyörgyi polgármester Újpest város fejlődésére ültette poharát.

A kongresszust mind a jelenlevő városatyák, mind az országos sajtó nagyra értékelte. Úgy találták, hogy a „Polgármesterek Országos Egyesületének Újpesten megtartott közgyűlése

rendkívül fényes eredménnyel, és igen nagy erkölcsi sikerrel járt.”

Az országosan is nagy léptékű rendezvény Újpestre gyakorolt hatása egyértelmű. Az ország különböző vidékeiről érkezett 53 polgármester, számtalan ügyész, rendőrkapitány, főjegyző, mérnök, polgármesteri titkár, orvos és tanácsos az egész országban szertevitte Újpest jó hírét, s ezzel sok alaptalan ítélet semmisült meg a sok szempontból irigylet, fiatal várossal kapcsolatban.

Újpest ismételten jelesre vizsgázott.

Forrás:

Városok Lapja, 1909
Pesti Napló, 1909. XII. 10.
Pesti Hírlap, 1909. XII. 10.
Budapesti Hírlap, 1909. XII. 10.
Ugró Gyula: Újpest monográfiája, 1932

Az evangélikus templom (1886) oltára

(Fotó: Bleicher Imre)

Dr. Szerényi Antalné:*

Egy ismeretlen Kassák-vers az „Újpesti Napló”-ban

Kassák Lajos 17 éves korában Győrből jött fel Budapestre. Újpestenél, a Váci út végén egy kis pincszobában lakott anyjával és testvérével.

Költővé érésének folyamata Újpesten és Angyalföldön ment végbe a század elején. Petőfi elemi erővel hatott rá — „Szerettem volna valahová a piacra kiállni a szenvedésemmel, hogy fellázadjon az egész elnyomott világ...” (Egy ember élete)

A művészi önmegvalósítás vágya tollat adott kezébe. Az újpesti munkásotthonban rendezett „kedélyes estéken” élénk viták, eszmecserék folytak politikáról, írókról, Adyról, Kosztolányiról. A viták egyszer-egyszer valamelyik résztvevő lakásán is folytatódtak. Egy ilyen beszélgetésen megjelent Simon Jolán (Kassák későbbi felesége) és Miklós Móric is.

Miklós Móric a század elején az újpesti politikai és közéletben fontos szerepet játszott. Mint lapszerkesztő, előbb az Újpest (1907 május 4.–1909. április 4.), majd az Újpesti Napló (1909. május 2.–1914) szerkesztője volt.

A lap tárca rovatában helyet engedett a fiatal, új hangú, biztató költői tehetségeknek. Munkatársai közé tartozott Kiss Károly, a korán elhunyt munkásköltő is. Valószínűleg ő közvetített Kassák és a lapszerkesztő között, aki az ifjú Kassák egyik első próbálkozását „biztatásul” le is hozta az Újpesten. Ez a „biztatásul” ugyan nagyon bántotta az ifjú költő önértékét, és meg is fogadta: „ha kérnének se adok nekik több írást”, mégis 1909–1910-ben újabb versei jeleket meg Miklós Móric lapjában, az Újpesti Naplóban. Az 1910. január 1-jei szám a következő verset közölte:

Elátkozott sziget

*Itt heverek a kék holtvizek partján
Rothadó kintől vonaglik a táj,
Köröttem sötéten, mint a bánat,
Az elátkozottak lelke száll.*

*Táncot lejtenek, sírnak, hahotáznak,
Gyászszekéren sebeket hordnak körül,
Kongatni kezdenek céda asszonyszívvvel
S nyöszörgő népek bújnak ki a földből.*

*Petyhüdt testükből előtör az élet:
Kénorgiáktól lesz hangos a lég,
Friss koponyákból oltárt raknak össze,
Hová majd a bűnök papja lép.*

*Kék lidérctüzek ülnek ki a partra
És mindent halotti mezbe vonnak,
Az idő már lopva éjfélbe hágott,
Gyónni mennek az elkárhozottak*

Éjfél.

*Most van a vég, a legszebb óra,
Lángostorokból pattogó menkő ver,
S a koponyahegyen, közel az éghez,
Hegedűn játszik egy vigyorgó páter*

Kassák Lajos

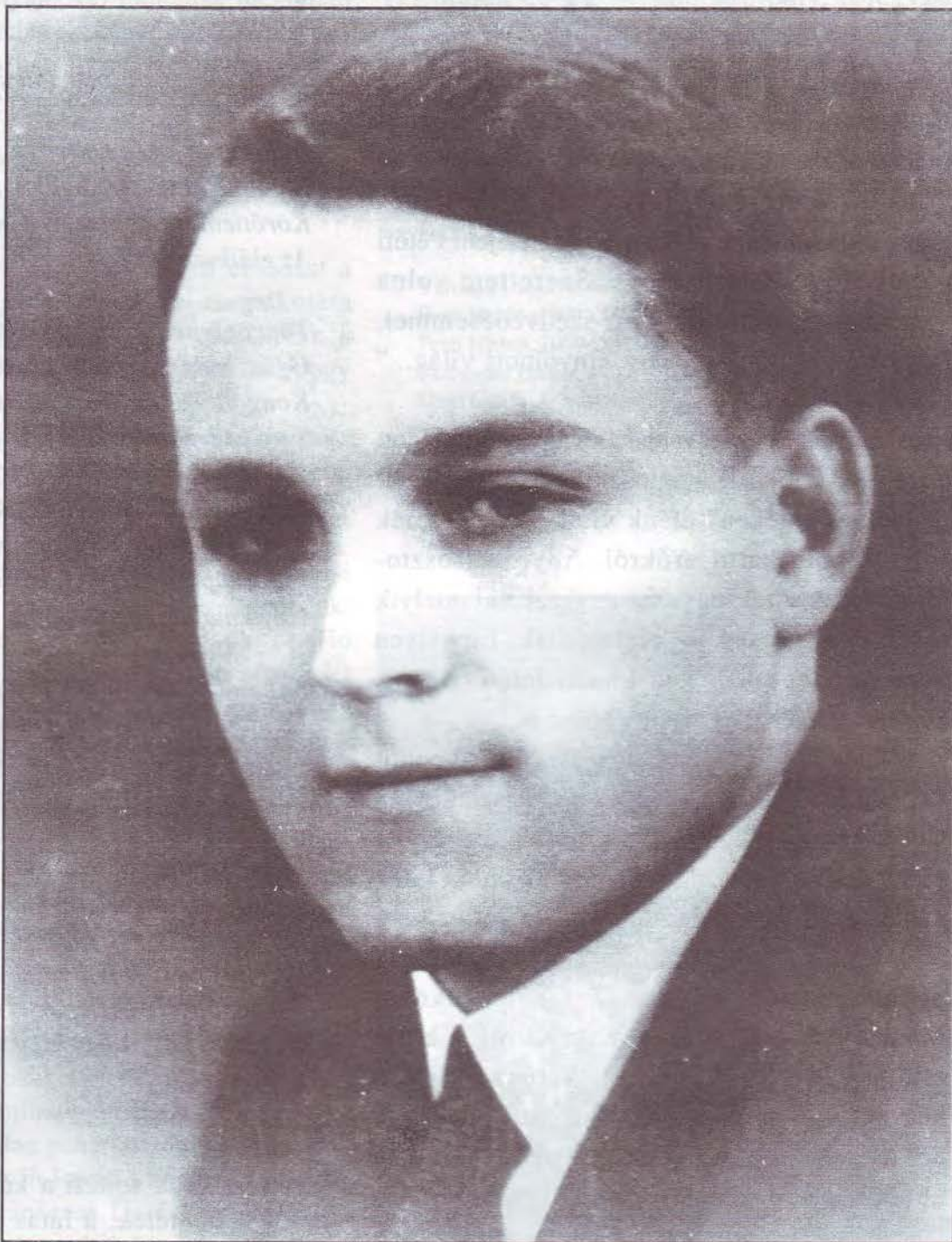
A vers csak sejteti a későbbi Kassákot. A merész ellentétek, a látás sokszínűsége, kép-gazdagság, a meglepetéskeltő, erőteljes kifejezések, a megjelenítő erős drámaisága egyszerre mutatják a Holnaposok, főleg Ady hatását, ugyanakkor azonban az önmagával küzdő, egyéni hangjáért keményen viaskodó, újra törő fiatal költőt is.

* A szerző tanár, helytörténész

HŐRES ÚJPESTIEK

HALASSY OLIVÉR

Újpest város tisztviselője, sportoló és olimpiai bajnok volt. 1909-ben született Budapesten. Kereskedelmi középiskolát végzett, annak befejezése után az Egyesült Izzóban helyezkedett el. Fiatal korától úszott és vízilabdázott, és mint sportoló szerzett hírnevet az Újpesti Torna Egyletnek és a városnak. 19 éves korában, Amszterdamban ezüstérmes együttesben mutatkozott be. Ezt követően három ízben Európa bajnokságot szerzett, 1931-ben Párizsban, 1934-ben Amszterdamban és 1938-ban Londonban. A vízilabdaválogatottnak 1928 és 1940 között kilencvenegyszer volt tagja. Idehaza az UTE pólócsapatával 1930 és 1939 között tíz

alkalommal nyert bajnokságot. Mint gyorsúszó jelentős eredményeket ért el: 1931-ben 1500 méteren Párizsban bajnok, 440 yardon kétszer, 800 méteren ötször, a folyamúszó bajnokságon tizenegyszer nyert. Úszásban tizenkétszer javított magyar csúcst, az úszóválogatottnak nyolcszor volt tagja. Teljesítményének értékét növeli, hogy

gyermekkorában villamosbaleset érte amelynek következtében bal lábát bokától lefelé elvesztette. Visszavonulása után az UTE vízipóló csapatának edzője, Újpest város számtanácsosa volt. 1946. szeptember 10-én — gépkocsiját ért — rablótámadás következtében halt meg. Emlékét ma, egy újpesti sportcentrum őrzi úgy, hogy nevét viseli.

Dr. Szerényi Antalné:

Papir Sándor emlékére

Újpest színházi életében, az egymást váltó társulatok forgatagában a század elején még senki sem sejtette, milyen változást fog hozni egy fiatal, ambiciózus táncos-komikus színigazgató, aki korábban már megismerte a várost. 1910-ben kibérelte az Éden Színházat az Árpád út és István út sarkán (a mai Csemege-Meintl üzlet mögött) és igényes előadásokkal igyekezett kedvében járni a közönségnek. Ez a fiatal igazgató Papir Sándor volt, aki az Éden Színházból megalapította az Újpesti Népszínházat.

Papir Sándor 1877. február 25-én Kecskeméten született, 1911. december 9-én Újpesten halt meg. Édesanyja egy bécsi sörgyáros leánya volt, apja pedig a családi hagyomány szerint valamiféle rokonságban volt Munkácsi Mihály feleségével, Rosa Papierrel. Papir Sándor a család tizenegyedik gyermeke volt, tíz nővére közül csak négy maradt életben. A szülők Kecskemétről Újpestre költöztek. Még kisfiú volt, amikor édesanyját elvesztette.

Papir Sándor eleinte szobrásznak készült, Fadrusz János tanítványa

volt. Később váltott át a színészi pályára. A maga idejében nagyszerű komikus szerepeket játszott. Az ún. nagygeneráció tagjaként a budapesti Népszínházban (Magyar Színház) együtt játszott Fedák Sárival, Petráss Sárival, Ráthonyi Ákossal. Papir Sándor híressé vált arról, hogy egész fiatalon karakterfigurákat tudott alakítani akár aggastyán maszkban is. Rátkai Márton, a későbbi kiváló táncoskomikus és jellemszínész, kezdő színészként sokat tanult Papir Sándortól, és gyakran hangoztatta, hogy az ő pályája akkor ível fel, ha Papir Sándor meghal.

Mint kezdő színész, Papir Sándor a különböző társulatokban feleségével együtt — aki Jászai Mari tanítványa volt — egész Magyarországot bejárta. 1906-ban a budapesti Magyar Színház, majd a Király Színház tagja. 1909-ben Beöthy László, a Király Színház igazgatója Újpest város vezetőivel tárgyal az állandó színház létesítéséről. Valószínűleg ekkor terelődik Papir Sándor figyelme ismét Újpestre. Mint tapasztalt színész, jól ismerte a színpadi világot, önállóságra vágyott, s így határozhatta el, hogy saját társulatot szervez, s ezzel egyben megvalósítja Újpest régi álmát, az állandó színházat. Igazi, városhoz illő színházat

álmodott, ezért anyagi áldozatoktól sem riadt vissza. Átalakíttatta az Éden Színházat, erkélyt és zenekari részt építtetett.

Gondoskodott arról is, hogy népszerűsítse a színházat, az előadásokat, a színészeket. Külön színházi lapot adott ki, amelyet a fiatal Harsányi Zsolt szerkesztett.

A szépen induló és felfelé ívelő színigazgatói pálya azonban hamar véget ért. Papir Sándor 1911. december elején tragikus hirtelenséggel elhunyt. Halálakor éjjeliszekrényén a Hamlet agyonjegyzetelt szerepkönyvét találta meg, mert a 34 éves színész, aki könnyezésig kacagtatta meg a közönséget, valójában drámai színész szeretett volna lenni, mint a legtöbb komikus.

Temetésére nemcsak egész Újpest kivonult, hanem Budapestről is mindenki ott volt, aki ismerte, szerette, becsülte. Sírjára rajongói hónapokon át piros rózsacsokrot vittek.

Forrás:

Magyar Színházművészeti Lexikon
Újpest monográfia
Leányának közlése

Az Újpesti Városvédő Egyesület hírei

➤ Egyesületünk tagjai 1996. szeptember 12-én Ópusztaszerre látogattak. Útközben, FICSOR JÓZSEF Kiskunfélegyháza polgármestere vendégeiként megtekintették az 1909-ben épült Városházát és tájékoztatót hallgattak meg a helyi önkormányzat munkájáról. Ópusztaszeren a Feszty-körkép megtekintésén kívül a skanzen és az 1100. évfordulóra emlékező kiállítás értékeit is megismerték.

➤ Szeptember 22-én a felújított újpesti Zsinagóga megtekintésével kezdte egyesületünk őszi programsorozatát. A közel 300 érdeklődő meghallgatta DEUTSCH LÁSZLÓ főrabbi úr tájékoztatóját és KADLECOVITS GÉZA úr épület-bemutató ismertetését. A rövid orgonazene után a résztvevők lerótták kegyeletüket a zsidó mártírok emlékművénél.

➤ Október 5-én BAZSÓ GÁBOR művészettörténész, egyesületünk tagja kíséretében és vezetésével, meglátogattuk a Rákospalotai Leánynevelő Intézet épületeit. A nagy érdeklődéssel kísért bemutatón az intézet igazgatóhelyettese adott tájékoztatást a jelenlegi munkáról.

➤ Október 19-én az újpesti Jézus Szíve kápolna bemutatását illetve a Berzeviczy Gergely szakközépiskolában található 1839-évből épített kapubejárat-maradvány megtekintését szerveztük meg. A megjelenteket a templom lelkésze, P. SKULTÉTY DEMJÉN kalauzolta.

➤ Október 20-án az újpesti Szt. József plébániatemplomban rendezte meg egyesületünk az 1956-os forradalom emlékűnnepét. Az eseményen ZSENGELLÉR JÓZSEF, a belsővárosi református gyülekezet lelkipásztora mondott ünnepi emlékeztetést, BOROS CSABA

baptista és BLÁZY LAJOS evangélikus lelkész imádkoztak az újpesti áldozatokért, URBÁN GÁBOR plébános pedig záróimát és áldást mondott. Az ünnepségen közreműködött egy református és egy katolikus kórus is. Az imaáhitaton több újpesti párt és egyesület vezetője, az önkormányzat képviselőtestületének több tagja is megjelent.

➤ November 3-án avatták fel a KELEMEN GYULA emléktáblát, a Munkásotthon és az István út sarkán álló ház falán. (Az épület egykor a Szociáldemokrata Párt székháza volt.) Az emléktábla elhelyezését a Szociáldemokrata Párt, a Kelemen Gyula Alapítvány és az Újpesti Városvédő Egyesület kezdeményezte. Avatóbeszédet DR. KAPOLYI LÁSZLÓ úr, egyesületünk elnöke mondott.

➤ Ezúton is értesítjük tagjainkat és hozzátartozóikat, hogy az újpesti keresztény egyházak és felekezetek kórusainak II. találkozóját 1996. november 23-án szombaton, délután 15.00 órakor rendezzük meg a baptista templomban. (Kassai utca.) A találkozó fővédnöke DR. KAPOLYI LÁSZLÓ akadémikus, egyesületünk elnöke lesz. A találkozón előreláthatóan öt kórus vesz részt. Kérjük, hogy értesítsék barátaikat is!

➤ Már most felhívjuk tagjaink szíves figyelmét arra, hogy egyesületünk ezévi zárórendezvényére 1996. december 7-én (szombaton) 16.00 órakor kerül sor a Polgárcentrum színháztermében. A találkozón NYÁRI ISTVÁN előadóművész, egyesületünk tagja verseket mond, és PETROVÁN MÁRIA orgonaművész, valamint a Budapesti Énekharos is közreműködik. Kérjük, hogy vegyenek részt ezen az eseményen is!

Helytörténeti hírek...

☞ DR. DERCE TAMÁS polgármester úr az alábbi levéllel kereste meg szerkesztőségünket:

„Tisztelt Szerkesztőség!

E levélben is szeretném megköszönni munkájukat és kifejezni elismerésemet azért a tevékenységért, amelyet Önök városunk történetének kutatásában fejtenek.

Nagy öröömre szolgál, hogy az Újpesti Helytörténeti Értesítő ezeket a kutatási eredményeket Újpesten széles körben nyilvánosságra hozza, ezzel is elősegítve az újpesti lakosok, különös tekintettel a fiatalok kötődését városunkhoz.

Szerkesztőségük további munkájához sok sikert kívánok. Önkormányzatunk nevében ehhez a munkához szeretnék hozzájárulni 50.000,- Ft támogatással, melyet kérem fogadjanak szeretettel.

Budapest, 1996. október 14.

Dr. Dercze Tamás"

Az elismerésért és a támogatásért ezúton mond köszönetet a kiadó nevében is a Szerkesztő!

☞ Ismét fogad látogatókat a Helytörténeti Gyűjtemény. SZÖLLŐSI MARIANNA személyében kinevezték a gyűjtemény új vezetőjét. A közel három hónapos szünet után, felújítva megnyílt a gyűjtemény. A vezető közlése szerint keddtől szombatig, 10.00 és 17.00 óra között várják a látogatókat. Azok az érdeklődők akik a gyűjteményben szokták megkapni az Újpesti Helytörténeti Értesítőt, most már kézbe vehetik a kiadványt, valamint az Újpesti egyházak és felekezetek története c. tanulmánykötetet is.

☞ 65 általános iskolai tanuló kezdte meg a felkészülést a tavaszi várostörténeti vetélkedőre melyre 13 újpesti általános iskola nevezett öt fős csapatot. Öröm a felkészítőknak, hogy több új tanár segíti a diákokat.

☞ 1996. szeptember 24-én döntött az újpesti önkormányzat közgyűlése gróf Károlyi István szobrának elkészítéséről. Várhatóan jövőre, az augusztusi városnapokon avatják fel az új szobrot a Városháza szomszédságában lévő parkban azután, hogy a környéket rendbe hozva méltó körülményeket teremtenek. A munkákra és a szobor elkészítésére 30 millió forintot hagyott jóvá közgyűlés.

☞ Alapítványunk megkezdte az újpesti iskolák történetét feldolgozó tanárok és helytörténészek munkacsoportjának szervezését. Az első megbeszélésen 12 patinás újpesti iskola talált „gazdára” közismert szerző személyében. A teljes iskolatörténet várhatóan 1999-ben jeleik meg.

Valamennyi
kedves Olvasónknak,
alapítványunk támogatóinak
a közelgő ünnepekre
kívánunk boldog karácsonyt
és szerencsés
új esztendőt!

Az alapítvány támogatói:

ASCHNER LIPÓT ALAPÍTVÁNY, ÉPORG RT.,
FILE SELSZ KFT., HANZLIK PÁL,
HOLLÓSI GYÖRGY, PYLON 2000 KFT.,
IVÁNYINÉ KONRÁD GIZELLA,
IVÁNYI JÁNOS, DR. KAPOLYI LÁSZLÓ,
KOZMA SÁNDORNÉ, ÚJPESTI KÖZÖSSÉGI TV,
ÚJPEST ÖNKORMÁNYZATA, RICOPY KFT.,
TUNGSRAM-SCHREDER RT.,
ÚJPESTI VAGYONKEZELŐ RT.

Kiadja: az Újpesti Helytörténeti Alapítvány
Elnök: Dr. Sipos Lajos
Szerkesztő: Kadlecovits Géza
Szerkesztőség: 1047 Bródy Imre u. 1. Tel.: 160-5369
Tipográfia: Wagner Attila
Készítette: a Spácium Bt.
Felelős: Koós Gábor